

CURSUSBEHOEFTEONDERZOEK OUDKOMERS TILBURG

- eindrapport -

drs. D. Leveling
dr. J. Klaver

Amsterdam, februari 2003
Regioplan publicatienr. 1015

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Beleidsonderzoek in opdracht van de
gemeente Tilburg.

VOORWOORD

Uit de ervaringen met het inburgeringsbeleid is gebleken dat in veel gevallen de aansluiting tussen de behoeften van oudkomers aan inburgeringsprogramma's en het bestaande cursus-aanbod onvoldoende is. Steeds meer gemeenten zijn daarom bezig met het ontwikkelen van een inburgeringsbeleid dat beter aansluit op de kansen, mogelijkheden en behoeften van oudkomers. In de gemeente Tilburg heeft de projectgroep TinT (Taskforce Inburgering Tilburg) het ontwikkelen van een meer vraaggestuurde werkwijze benoemd als één van de speerpunten van de verbeteragenda voor het lokale inburgeringsbeleid. In dit kader heeft Regioplan onderzoek verricht naar de cursusbehoeften van verschillende groepen oudkomers in de gemeente Tilburg.

Van de zijde van de opdrachtgever is het onderzoek op prettige wijze begeleid door de heer R. Kalalo, mevrouw C. Kalhorn en de heer J. Offermans. Een woord van dank gaat tevens uit naar de interviewers en geïnterviewden. Dankzij de inzet en het netwerk van de interviewers en de medewerking van de geïnterviewde oudkomers, is er inzicht verkregen in de cursusbehoeften van die oudkomers waar de gemeente vaak niet voldoende zicht op heeft.

Tot slot willen we binnen Regioplan Bas Beekman bedanken voor zijn activiteiten ten behoeve van de werving, instructie en begeleiding van de interviewers en Jacqueline Vermaak voor het verzorgen van de lay-out van het eindrapport.

Amsterdam, februari 2003

Jeanine Klaver (projectleiding)
Dieuwke Leveling

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

1	Inleiding.....	1
1.1	Inleiding.....	1
1.2	Doel van onderzoek en vraagstelling.....	2
1.3	Onderzoeksmethode	2
1.4	Leeswijzer.....	3
2	Profiel van de doelgroep.....	5
2.1	Inleiding.....	5
2.2	Persoonlijke kenmerken.....	5
2.3	Ervaringen met taalcursussen in het verleden.....	15
2.4	Ervaring met huidige cursus	19
2.5	Samenvatting	21
3	Behoeftte aan taalonderwijs: organisatorische aspecten.....	29
3.1	Inleiding.....	29
3.2	Gewenste organisatorische kenmerken van taalcursussen.....	30
3.3	Termijn waarop cursus gevolgd kan worden en behoefte aan kinderopvang	40
3.4	Samenvatting	41
4	Behoeftte aan taalonderwijs: inhoudelijke aspecten	49
4.1	Inleiding.....	49
4.2	Inhoudelijke domeinen	49
4.3	Thematische uitwerking van de domeinen	52
4.4	Samenvatting	56
5	Andere cursusbehoefte.....	59
5.1	Inleiding.....	59
5.2	Behoeftte aan andere cursussen	59
5.3	Samenvatting	63
6	Conclusies en Aanbevelingen.....	67
6.1	Inleiding.....	67
6.2	Conclusies.....	67
6.3	Aanbevelingen.....	71

Bijlagen	
Bijlage 1	Vragenlijst.....75
Bijlage 2	Belangrijkste domein naar (sub)doelgroep101

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Vanaf 1998 heeft de rijksoverheid de zogenaamde oudkomersmiddelen ter beschikking gesteld aan de gemeenten om het inburgeringsbeleid voor oudkomers vorm te kunnen geven. Het gaat hierbij om migranten die zich vòòr september 1998 (de invoering van de Wet inburgering nieuwkomers) in Nederland hebben gevestigd en zich in een achterstandspositie bevinden. Inburgering betreft de mate waarin iemand in staat is om zelfstandig te functioneren in de Nederlandse samenleving. Om de deelname aan de maatschappij van oudkomers die onvoldoende zijn ‘ingeburgerd’ te bevorderen, moeten zij zoveel mogelijk gemotiveerd worden om deel te nemen aan scholingstrajecten.

In de kadernotitie Taskforce Inburgering Tilburg (TinT) kiest de gemeente Tilburg voor een integrale aanpak van de inburgering van oud- en nieuwkomers. De gemeentelijke projectgroep TinT is opgericht om aan dit proces een stevige impuls te geven. Ze heeft daartoe een verbeteragenda opgesteld met de volgende onderwerpen:

- Versterking van de regiefunctie.
- Ontwikkelen van een integrale visie op inburgering.
- Ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken.
- Realiseren van een goede informatievoorziening zowel op klant- als beleidsniveau.

Het onderzoek naar de onderwijsbehoefte van oudkomers sluit aan bij het ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken. Gemeente Tilburg wil daarbij gebruik maken van het instrument dat RegioPlan in opdracht van de Taskforce Inburgering in het voorjaar van 2002 heeft uitgetest in vier gemeenten¹. Met dit instrument wordt inzicht verkregen in de cursusbehoeften van groepen oudkomers.

De gemeente Tilburg heeft in de afgelopen maand diepte-interviews met sleutelinformanten en groepsdiscussies met leden van de groep oudkomers georganiseerd om te bepalen op welke doelgroepen binnen de oudkomerspopulatie zij zich in eerste instantie wil richten. Op basis van deze informatie is een keuze gemaakt voor werklozen en opvoeders uit de volgende etnische groepen: Turken, Marokkanen, Antillianen en Somaliërs.

¹ Klaver, J en Brink, M. (2002) *Onderzoek naar de cursusbehoefte van oudkomers*. Amsterdam: RegioPlan.

1.2 Doel van onderzoek en vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om een kwantitatief inzicht te verkrijgen in de behoeften aan inburgeringstrajecten van specifieke groepen oudkomers. Het gaat hierbij om een indicatief onderzoek, dat wil zeggen dat het onderzoek een beeld moet geven van de verschillende ideeën en behoeften die leven onder het onderzochte deel van de oudkomers. De centrale vraag van het onderzoek luidde als volgt:

Welke behoefte hebben oudkomers aan onderwijsprogramma's ten behoeve van inburgering?

Bij de beantwoording van de onderzoeksvraag wordt ingegaan in mogelijke verschillen in behoefte tussen verschillende subdoelgroepen, waarbij in de eerste plaats gekeken wordt naar land van herkomst en maatschappelijke positie (opvoeder/werkloos). Tevens wordt, indien relevant, aandacht besteed aan andere achtergrondvariabelen, zoals duur verblijf in Nederland, opleidingsniveau en eerdere onderwijservaringen.

1.3 Onderzoeksmethode

De gemeente Tilburg heeft er voor gekozen om van de vier etnische groepen de twee prioritaire doelgroepen (werklozen en opvoeders) in het onderzoek te betrekken. De volgende afbakening van de prioritaire groepen is daarbij gehanteerd:

Opvoeder:

- Vrouwen **zonder uitkering** met de **zorg voor kinderen tot en met 18 jaar**.
- Vrouwen met een **bijstandsuitkering of WW met kinderen jonger dan 5 jaar**.

Werkloze oudkomer:

- Mannen met een bijstandsuitkering of een WW-uitkering.
- Vrouwen met een bijstandsuitkering of een WW-uitkering **zonder kinderen**.
- Vrouwen met een bijstandsuitkering of WW-uitkering waarvan de **kinderen 5 jaar of ouder** zijn.

Voor beide groepen geldt dat zij tussen 18 en 58 jaar zijn en een onvoldoende beheersing hebben van het Nederlands.

Deze rapportage is gebaseerd op 179 interviews.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van het instrument dat RegioPlan in een eerder behoefteonderzoek onder oudkomers ook heeft gebruikt². Dit instrument is opgebouwd uit de volgende modules:

- Screeningsvragen.
- Ervaringen met taalcursussen in het verleden.
- Gewenste kenmerken taallessen en werving.
- Cursusbehoefte: inhoud van de taalcursus.
- Behoefte aan andere cursussen.
- Persoonlijke gegevens.

De interviews zijn afgenomen door tweetalige freelance interviewers die in de gemeente Tilburg zijn geworven. Er is gewerkt met zes Turkse interviewers (3 mannen en 3 vrouwen), zes Marokkaanse interviewers (3 mannen en 3 vrouwen), vier Somalische interviewers (3 mannen en 1 vrouw) en vier Antilliaanse interviewers (1 man en 3 vrouwen). Tijdens een bijeenkomst zijn de interviewers ingelicht over het doel van het onderzoek en is de vragenlijst toegelicht.

De respondenten zijn op verschillende manieren geworven. Een beperkt aantal adressen (12) zijn aangeleverd door het ROC. Voor de overige respondenten zijn de interviewers zelf op zoek gegaan naar respondenten op verschillende vindplaatsen, zoals thee- en koffiehuisen, moskee, schoolpleinen, in buurten waar veel leden van de doelgroep wonen, winkelcentrum, markt, via zelforganisaties en via het eigen netwerk van de interviewers.

Wanneer we in deze rapportage spreken van de oudkomers, gaat het over de geïnterviewde oudkomers. Het onderzoek is niet gebaseerd op een representatieve steekproef van de oudkomers in Tilburg.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt aan de hand van de kenmerken van de oudkomers het profiel van de doelgroep geschetst. In hoofdstuk 3 gaan we in op de organisatorische aspecten van de cursusbehoefte. In hoofdstuk 4 wordt de inhoudelijke behoefte aan taalonderwijs beschreven. Hoofdstuk 5 gaat in op de behoefte aan andere cursussen en tot slot worden in hoofdstuk 6 de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het cursusbehoefteonderzoek gepresenteerd.

In bijlage 1 staat de vragenlijst.

²Zie noot 1.

2 PROFIEL VAN DE DOELGROEP

2.1 Inleiding

Deze rapportage is gebaseerd op 179 interviews die zijn gehouden met oudkomers afkomstig uit Turkije, Marokko, Nederlandse Antillen en Somalië. Er zijn twee groepen respondenten te onderscheiden, namelijk de werklozen en de opvoeders. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de aantallen respondenten naar doelgroep en land van herkomst.

Tabel 2.1 Respons naar doelgroep en land van herkomst in aantallen

		Herkomstland				Totaal
		<i>Marokko</i>	<i>Turkije</i>	<i>Nederlandse Antillen</i>	<i>Somalië</i>	
Doelgroep	Werkloos	19	25	18	25	87
	Opvoeder	25	25	17	25	92
Totaal		44	50	35	50	179

In paragraaf 2.2 gaan we in op de persoonlijke kenmerken van de respondenten, uitgesplitst naar doelgroep en naar land van herkomst. In paragraaf 2.3 beschrijven we de eerdere ervaringen met taalcursussen van de groep respondenten. Paragraaf 2.4 beschrijft de ervaring van oudkomers die op het moment van het onderzoek een cursus volgen. Tot slot volgt in paragraaf 2.5 een samenvatting.

2.2 Persoonlijke kenmerken

Geslacht

In tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van het geslacht van de geïnterviewde oudkomers naar doelgroep en land van herkomst. Bij de groep opvoeders zijn alleen vrouwen geïnterviewd. De groep werklozen bestaat uit zowel mannen als vrouwen; mannen vormen binnen deze groep een meerderheid.

Tabel 2.2 Geïnterviewde oudkomers naar geslacht (N=179)

	Man	Vrouw	Totaal
Werkloos (N=87)	62	38	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	63	37	100
▪ Turks werkloos (N=25)	80	20	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	56	44	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	48	52	100
Opvoeder (N=92)		100	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)		100	100
▪ Turks opvoeder (N=25)		100	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)		100	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)		100	100
Totaal (N=179)	30	70	100

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde oudkomers is 37,2 jaar. De jongste is 19 jaar en de oudste 57 jaar. In tabel 2.3 is de gemiddelde leeftijd naar subdoelgroep land van herkomst weergegeven. Opvallend is dat de gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde Marokkanen (zowel van werklozen als van opvoeders) aanzienlijk hoger is dan die van de andere herkomstlanden. De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde werkloze Turken is met 31,3 jaar het laagst.

Tabel 2.3 Gemiddelde leeftijd naar subdoelgroep en land van herkomst (N=179)

	Gemiddelde leeftijd	Leeftijd jongste	Leeftijd oudste
Werkloos (N=87)	37,2	21	57
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	45,3	29	57
▪ Turks werkloos (N=25)	31,3	21	46
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	39,5	26	55
▪ Somalisch werkloos (N=25)	35,3	23	52
Opvoeder (N=92)	37,2	19	56
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	41,5	26	56
▪ Turks opvoeder (N=25)	35,7	24	54
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	34,5	19	52
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	36,3	26	45
Totaal (N=179)	37,2	19	57

Burgerlijke staat

Iets meer dan de helft van de oudkomers (53%) is gehuwd/samenwonend. Binnen de groep werklozen is 51 procent gehuwd/samenwonend, binnen de groep opvoeders is dit 55 procent. In de groep werklozen is een relatief grote groep alleenstaanden, namelijk 38 procent (tegenover 26% bij de opvoeders). Tabel 2.4 geeft een overzicht van de burgerlijke staat van de geïnterviewde oudkomers. Hieruit blijkt dat vooral onder Antillianen en Somaliërs de groep

alleenstaanden groot is. Onder Antillianen en Somaliërs komt het alleenstaand ouderschap veel voor: van de Somalische opvoeders is 64 procent alleenstaand en 32 procent gescheiden. Turken en Marokkanen zijn vaker gehuwd of samenwonend.

Tabel 2.4 Burgerlijke staat naar subdoelgroep in percentages (N=179)

	Alleenstaand	Gescheiden	Gehuwd/ samen- wonend	Weduwe/ weduwenaar	Totaal
Werkloos (N=87)	38	9	51	2	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)		5	84	11	100
▪ Turks werkloos (N=25)	12	4	84		100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	61	11	28		100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	76	16	8		100
Opvoeder (N=92)	26	16	55	2	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)		4	92	4	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	4	20	72	4	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	41	6	53		100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	64	32	4		100
Totaal	32	13	53	2	100

Thuiswonende kinderen

Een vijfde van de 179 geïnterviewde oudkomers heeft geen thuiswonende kinderen. Dit zijn allemaal werklozen. Opvoeders hebben per definitie kinderen. Bijna de helft van de geïnterviewde oudkomers heeft een of twee kinderen. Marokkanen hebben relatief grote gezinnen: van de Marokkaanse opvoeders heeft 24 procent 5 of meer thuiswonende kinderen, bij de werklozen is dit 11 procent. Oudkomers afkomstig uit Somalië en de Nederlandse Antillen zijn relatief gezien het meest kinderloos; respectievelijk 52 en 61 procent van de werkloze oudkomers uit deze groepen heeft geen kinderen (zie tabel 2.5). Van de Somalische opvoeders heeft meer dan de helft (52%) drie tot vier thuiswonende kinderen.

Tabel 2.5 Aantal thuiswonende kinderen naar subdoelgroep in percentages (N=179)

	Geen	1 of 2	3 of 4	5 of meer	Totaal
Werkloos (N=87)	40	39	18	2	100
▪ Marok. werkl. (N=19)	11	53	26	11	100
▪ Turks werkl. (N=25)	36	52	12	0	100
▪ Antil. werkl. (N=18)	61	33	6	0	100
▪ Som. werkl. (N=25)	52	20	28	0	100
Opvoeder (N=92)	0	54	37	9	100
▪ Marok. opv. (N=25)	0	40	36	24	100
▪ Turks opv. (N=25)	0	72	28	0	100
▪ Antil. opv. (N=17)	0	65	29	6	100
▪ Som. opv. (N=25)	0	44	52	4	100
Totaal	20	47	28	6	100

De leeftijden van de thuiswonende kinderen variëren van 1 jaar tot 30 jaar. De gemiddelde leeftijd van het jongste thuiswonende kind van de oudkomers is 6,3 jaar. Van het oudste thuiswonende kind is de gemiddelde leeftijd 12,3 jaar. De gemiddelde leeftijd van de kinderen van werklozen is iets hoger dan de gemiddelde leeftijd van de kinderen van opvoeders (zie tabel 2.6).

De gemiddelde leeftijd van de thuiswonende kinderen van Antilliaanse werklozen is duidelijk hoger dan die van andere oudkomers, hierbij dient opgemerkt te worden dat er maar drie werklozen zijn met kinderen. De kinderen van Somalische opvoeders zijn jonger dan de kinderen van de andere groepen oudkomers.

Tabel 2.6 Gemiddelde leeftijd thuiswonende kinderen thuiswonende kinderen naar subdoelgroep (N=120)

	Gemiddelde leeftijd jongste thuiswonende kinderen	Gemiddelde leeftijd oudste thuiswonende kinderen
Werkloos (N=41)	7,0	12,8
▪ Marokkaans werkloos (N=14)	5,6	13,5
▪ Turks werkloos (N=14)	5,5	9,1
▪ Antilliaans werkloos (N=3)	11,6	21,0
▪ Somalisch werkloos (N=10)	8,5	14,7
Opvoeder (N=79)	5,9	12,0
▪ Marokkaans opvoeder (N=21)	7,8	15,9
▪ Turks opvoeder (N=21)	7,8	13,8
▪ Antilliaans opvoeder (N=14)	5,8	13,5
▪ Somalisch opvoeder (N=23)	2,3	5,9
Totaal (N=120)	6,3	12,3

Komst naar Nederland

Het grootste deel van de geïnterviewde oudkomers (65%) is in de jaren negentig naar Nederland gekomen. Bijna een kwart (23%) in de jaren tachtig en twaalf procent in de jaren zeventig. Er zijn geen verschillen waarneembaar tussen werklozen en opvoeders.

In tabel 2.7 staat een overzicht van het jaar waarin oudkomers naar Nederland zijn gekomen naar subdoelgroep. Het grootste deel van de Somaliërs is in de jaren negentig naar Nederland gekomen. Dit geldt ook voor de Antilliaanse opvoeders en in iets mindere mate voor de Antilliaanse werklozen. Bijna de helft van de werkloze Marokkanen is tussen 1969 en 1978 naar Nederland gekomen; 56 procent van de Marokkaanse opvoeders is tussen 1979 en 1988 naar Nederland gekomen.

Tabel 2.7 Jaar komst naar Nederland naar subdoelgroep (N=179)

	1969-1978	1979-1988	1989-1998	Totaal
Werkloos (N=87)	13	22	66	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	47	16	37	100
▪ Turks werkloos (N=25)	4	28	68	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	0	44	56	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	4	4	92	100
Opvoeder (N=92)	11	25	64	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	12	56	32	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	24	32	44	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	0	6	94	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	4	0	96	100
Totaal (N=179)	12	23	65	100

Opleidingsniveau

Bijna een vijfde (17%) van de oudkomers heeft in het land van herkomst geen opleiding afgerond, 35 procent heeft alleen basisonderwijs afgerond. Van de werklozen heeft 18 procent geen opleiding gevolgd en heeft 32 procent alleen basisonderwijs afgerond. Bij de opvoeders bedragen deze percentages respectievelijk 16 en 38 procent. Tabel 2.8 laat zien dat van de Marokkanen (zowel werklozen als opvoeders) een groot deel, respectievelijk 42 en 48 procent geen opleiding in eigen land heeft gevolgd. Bij de Somalische werklozen is dit 28 procent.

Een vijfde van de Somalische werklozen heeft in Somalië havo/vwo afgerond. Van de Turkse werklozen heeft 28 procent in Turkije havo/vwo afgerond. Voor bijna alle Turkse en Somalische werklozen die in eigen lang havo/vwo hebben afgerond, geldt dat zij tussen 1989 en 1998 naar Nederland zijn gekomen.

Van de Somalische werklozen heeft 16 procent een hbo- of academische opleiding afgerond. Voor ruim de helft van de Antilliaanse werklozen (56%) is het basisonderwijs de hoogst afgeronde opleiding in eigen land. Antilliaanse opvoeders hebben relatief vaak, 77 procent, mavo of vbo afgerond in eigen land.

Tabel 2.8 Hoogst afgeronde opleiding in land van herkomst naar subdoelgroep in percentages (N=179)

	Hoogste opleiding in land van herkomst					Totaal
	<i>Geen</i>	<i>Basis- onderwijs</i>	<i>Mavo of vbo- niveau</i>	<i>Havo/vwo of mbo- niveau</i>	<i>Hbo of wo</i>	
Werkloos (N=87)	18	32	26	17	6	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	42	26	26	5	0	100
▪ Turks werkloos (N=25)	4	24	40	28	4	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	0	56	33	11	0	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	28	28	8	20	16	100
Opvoeder (N=92)	16	38	32	11	3	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	48	40	8	4	0	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	4	44	28	16	8	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	0	12	77	12	0	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	8	48	28	12	4	100
Totaal	17	35	29	14	5	100

Wanneer we kijken naar de hoogste voltooide opleiding in Nederland zien we dat bijna driekwart van de respondenten (73%) geen opleiding in Nederland heeft gevolgd (zie tabel 2.8a). Ruim een vijfde (21%) heeft volwasseneducatie gevolgd. Er zit nauwelijks verschil tussen werklozen en opvoeders. Van hen heeft respectievelijk 74 en 71 procent geen opleiding voltooid en respectievelijk 23 en 20 procent het volwassenonderwijs afgerond. Zes procent van de opvoeders heeft een middelbare beroepsopleiding in Nederland afgerond, bij de werklozen bedraagt dit twee procent. Werkloze Turken hebben relatief vaker volwasseneducatie gevolgd (28%); 64 procent van hen heeft geen opleiding gevolgd in Nederland. Bijna alle Somalische opvoeders (96%) geven aan geen opleiding gevolgd te hebben in Nederland. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat Somaliërs relatief vaak in eigen land een opleiding hebben afgerond. Van de Antilliaanse opvoeders heeft 31 procent een middelbare beroepsopleiding gevolgd in Nederland.

Tabel 2.8a Hoogste opleiding in Nederland naar subdoelgroep in percentages (N=178)

	Hoogste opleiding in land van herkomst					Totaal
	Geen	Volwassen- educatie	Voortgezet onderwijs	Middelbare beroeps- opleiding	Hbo of wo	
Werkloos (N=87)	74	23	1	2	0	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	79	21	0	0	0	100
▪ Turks werkloos (N=25)	64	28	4	4	0	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	78	17	0	6	0	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	76	24	0	0	0	100
Opvoeder (N=91)	71	20	1	6	2	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	68	32	0	0	0	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	68	24	0	0	8	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=16)	44	19	6	31	0	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	96	4	0	0	0	100
Totaal	73	21	1	4	1	100

Taalniveau

Het taalniveau van de respondenten is gemeten aan de hand van twee vragen, namelijk de mate waarin de oudkomers moeite hebben met het lezen van Nederlands en de mate waarin zij moeite hebben met het voeren van een gesprek in het Nederlands. Er zijn geen oudkomers geïnterviewd die aangegeven hebben nooit moeite te hebben met zowel lezen als spreken. Bijna een derde van de respondenten heeft altijd moeite met het lezen van Nederlands. Opvoeders geven vaker aan moeite te hebben met lezen dan werklozen. Antillianen geven relatief vaak aan dat zij soms moeite hebben met het lezen van de Nederlandse taal. Meer dan de helft van de Marokkaanse opvoeders heeft altijd moeite met lezen, bij de Somalische opvoeders is dit 48 procent (zie tabel 2.9).

Tabel 2.9 Moeite met lezen naar subdoelgroep in percentages (N=178)

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Totaal
Werkloos (N=86)	1	45	30	23	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	0	26	37	37	100
▪ Turks werkloos (N=25)	4	48	32	16	100
▪ Antilliaans werkloos (N=17)	0	76	24	0	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	0	36	28	36	100
Opvoeder (N=92)	2	45	16	37	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	4	16	28	52	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	0	44	20	36	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	6	88	6	0	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	0	44	8	48	100
Totaal (N=178)	2	45	23	30	100

Van de respondenten geeft 26 procent aan altijd moeite te hebben met het spreken van Nederlands. Opvoeders hebben minder moeite met het spreken van de Nederlandse taal dan werklozen (zie tabel 2.10).

Tabel 2.10 Moeite met spreken naar subdoelgroep in percentages (N=176)

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Totaal
Werkloos (N=85)	1	44	35	20	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	0	37	42	21	100
▪ Turks werkloos (N=25)	0	36	44	20	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	6	67	28	0	100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	0	39	26	35	100
Opvoeder (N=91)	1	33	34	32	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	0	24	36	40	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	0	17	50	33	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	6	82	12	0	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	0	24	32	44	100
Totaal (N=176)	1	38	35	26	100

Betaald werk

Het merendeel van de geïnterviewde oudkomers heeft geen betaald werk (85%). Van de oudkomers die wel betaald werk hebben, werkt 55 procent 12 uur per week of minder. Drie oudkomers werken meer dan 32 uur per week. Antilliaanse en Turkse opvoeders hebben relatief vaak betaald werk (zie tabel 2.11). Van de Somalische opvoeders werkt niemand.

Tabel 2.11 Betaald werk naar subdoelgroep (N=177)

	Ja	Nee	Totaal
Werkloos (N=86)	8	92	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	11	89	100
▪ Turks werkloos (N=25)	0	100	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	17	83	100
▪ Somalisch werkloos (N=24)	8	92	100
Opvoeder (N=91)	21	79	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	16	84	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	28	72	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	47	53	100
▪ Somalisch opvoeder (N=24)	0	100	100
Totaal (N=177)	15	85	100

Voertaal in het huishouden

Bij de meeste respondenten is de taal van het land van herkomst de voertaal in het huishouden. In tabel 2.12 staat een overzicht van de meest gesproken taal thuis.

In vijftien procent van de gevallen wordt Nederlands gesproken. Nederlands is echter nooit de enige taal die gesproken wordt. Ruim eenderde van de Turkse opvoeders spreekt Nederlands thuis. Er zijn 33 respondenten die aangegeven hebben dat er een tweede taal thuis gesproken wordt. Negen van deze respondenten zijn Turkse opvoeders; zij geven aan dat de tweede taal thuis Turks is. De eerste taal in deze huishoudens is Nederlands.

Tabel 2.12 Taal die thuis gesproken wordt naar subdoelgroep in percentages (N=178)

	Nederlands	Marokkaans-Arabisch	Berber	Turks	Papiamentto	Somalisch	Totaal
Werkloos (N=87)	9	15	5	24	18	29	100
Marok. werkloos (N=19)	11	68	21	0	0	0	100
Turks werkloos (N=25)	16	0	0	84	0	0	100
Antil. werkloos (N=18)	11	0	0	0	89	0	100
Som. werkloos (N=25)	0	0	0	0	0	100	100
Opvoeder (N=91)	20	7	20	17	11	26	100
Marok. opvoeder (N=25)	8	20	72	0	0	0	100
Turks opvoeder (N=25)	36	0	0	64	0	0	100
Antil. opvoeder (N=17)	41	0	0	0	59	0	100
Som. opvoeder (N=24)	0	0	0	0	0	96	100
Totaal (N=178)	15	11	12	21	15	27	100

Relaties met andere groepen

De meeste oudkomers (63%) geven aan in gemengde buurten te wonen, 31 procent zegt in een buurt met vooral Nederlanders te wonen. Er zijn nauwelijks verschillen tussen opvoeders en werklozen (tabel 2.13).

Tabel 2.13 Directe woonomgeving naar (sub)doelgroep (N=176)

	Vooraf Nederlanders	Vooraf mensen uit verschillende herkomstlanden	Vooraf mensen uit eigen herkomstland	Totaal
Werkloos (N=85)	32	64	5	100
▪ Marokkaanse werkloos (N=18)	33	56	11	100
▪ Turkse werkloos (N=25)	16	80	4	100
▪ Antilliaanse werkloos (N=18)	28	67	6	100
▪ Somalische werkloos (N=24)	50	50	0	100
Opvoeder (N=91)	30	63	8	100
▪ Marokkaanse opvoeder (N=25)	28	68	4	100
▪ Turkse opvoeder (N=25)	36	52	12	100
▪ Antilliaanse opvoeder (N=17)	18	82	0	100
▪ Somalische opvoeder (N=24)	33	54	13	100
Totaal (N=176)	31	63	6	100

Van de oudkomers zegt 39 procent alleen of vooral met mensen uit de eigen etnische groep contact te hebben. Acht procent heeft vooral met eigen en andere etnische groepen contact. Bijna de helft van de oudkomers (47%) heeft nauwelijks taalcontact met Nederlanders. 29 procent zegt met zowel Nederlanders als mensen uit de eigen etnische groep contact te hebben. Binnen de groep werklozen geeft 34 procent aan zowel contact te hebben met Nederlanders als met mensen uit de eigen etnische groep. Bij opvoeders is dit 23 procent. Van de opvoeders geeft 42 procent aan dat zij alleen of vooral contact hebben met mensen uit de eigen etnische groep. Bij de werklozen ligt dit percentage iets lager, namelijk 37 procent (tabel 2.14).

Tabel 2.14 Contact met anderen naar (sub)doelgroep (N=178)

	Alleen/ vooral met eigen etn. groep	Vooraf met eigen en andere etn. groepen	Zowel met Nederl. als met eigen etn. groep	Vooraf met Nederl.	Met Nederl., eigen en andere etn. groepen	Totaal
Werkloos (N=87)	37	10	34	5	14	100
▪ Marok. werkl. (N=19)	37	11	5	21	26	100
▪ Turks werkl. (N=25)	52	8	28	0	12	100
▪ Antil. werkl. (N=18)	33	22	33	0	11	100
▪ Som. werkl. (N=25)	24	4	64	0	8	100
Opvoeder (N=91)	42	5	23	3	26	100
▪ Marok. opv. (N=25)	72	4	12	4	8	100
▪ Turks opv. (N=25)	48	8	36	0	8	100
▪ Antil. opv. (N=17)	12	0	24	0	65	100
▪ Som. opv. (N=24)	25	8	21	8	38	100
Totaal (N=178)	39	8	29	4	20	100

Iets meer dan de helft van de Turkse werklozen geeft aan alleen of vooral met de eigen etnische groep contact te hebben (52%). Van de Marokkaanse opvoeders heeft bijna driekwart (72%) vooral of alleen contact met de eigen etnische groep. Bij de Turkse opvoeders is dit 48 procent. Marokkanen en Turken geven relatief vaak aan alleen of vooral met de eigen etnische groep contact te hebben, respectievelijk 50 en 45 procent. Bijna tweederde van de Antilliaanse opvoeders zegt vaak met zowel Nederlanders als met mensen uit eigen en andere etnische groepen contact te hebben.

Lidmaatschap verenigingen

Twaalf procent van de geïnterviewde oudkomers geeft aan lid te zijn van een vereniging (zie tabel 2.15). Een aantal oudkomers is lid van meer dan één vereniging. Meestgenoemde soorten verenigingen zijn sportclubs en vrouwenorganisaties. Dertien procent van de opvoeders is lid van een vereniging, bij werklozen is dit tien procent. Marokkaanse werklozen, Turkse werklozen, Marokkaanse opvoeders en Somalische opvoeders zijn relatief weinig lid van een vereniging. Turkse opvoeders geven relatief veel aan lid te zijn van een vereniging.

Tabel 2.15 Lidmaatschap vereniging (N=178)

	Nee	Ja	Totaal
Werkloos (N=87)	90	10	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	95	5	100
▪ Turks werkloos (N=25)	96	4	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	83	17	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	84	16	100
Opvoeder (N=91)	87	13	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	96	4	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	72	28	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	82	18	100
▪ Somalisch opvoeder (N=24)	96	4	100
Totaal (N=178)	88	12	100

2.3 Ervaringen met taalcursussen in het verleden

Eerder gevolgde cursussen?

Van de 179 geïnterviewde oudkomers heeft 63 procent in het verleden een taalcursus gevolgd. Op het moment van het onderzoek was een kwart (25%) van de geïnterviewden bezig met een cursus. Van de 44 oudkomers die op het moment van het onderzoek een cursus volgden, heeft 64 procent in het verleden ook een taalcursus gevolgd.

Er zijn 50 oudkomers (28%) die op het moment van het onderzoek geen cursus volgen en in het verleden ook geen cursus hebben gevolgd. Aan deze mensen is gevraagd waarom zij niet deelgenomen hebben aan een taalcursus. Tabel 2.16 geeft een overzicht van de genoemde motieven om (nog) niet deel te nemen aan een taalcursus. In de categorie ‘anders’ zijn verschillende antwoorden genoemd. Ter illustratie volgen hier enkele citaten:

- “Ik ben een alleenstaande moeder en heb geen tijd.”
- “Ik wil graag maar ik durf niet.”
- “Niemand in mijn omgeving deed het.”

Tabel 2.16 Reden niet deelname aan cursus in verleden naar (sub)doelgroep (N=51)

	Niet nodig	Geen tijd: werken	Geen tijd: zorgen voor gezin	Mocht geen cursus volgen	Te duur	Te ver weg	Wist niet waar	Wilde niet naar school	Sprak al vold. NL	Anders
Werkloos (N=23)	52	30	9	0	0	4	26	26	0	9
Marok.werkl. (N=7)	14	86	14	0	0	14	29	14	0	0
Turks werkl. (N=3)	67	33	33	0	0	0	33	33	0	0
Antil. Werkl. (N=13)	69	0	0	0	0	0	23	31	0	15
Opvoeder (N=28)	14	14	50	7	4	4	32	0	4	32
Marok. Opv. (N=9)	22	0	67	11	0	0	33	0	0	33
Turks opv. (N=5)	20	60	40	20	0	0	40	0	0	0
Antil. opv. (N=8)	13	13	38	0	0	0	25	0	13	50
Som. opv. (N=6)	0	0	50	0	17	17	33	0	0	33
Totaal (N=51)	31	22	31	4	2	4	29	12	2	22

Werklozen hebben naar verhouding vaker een taalcursus gevolgd dan opvoeders: 69 procent van de werklozen tegen 58 procent van de opvoeders heeft in het verleden een taalcursus gevolgd. Uit tabel 2.17 valt af te lezen dat vooral werkloze Turken en Somaliërs al eerder hebben deelgenomen aan een taalcursus. Werkloze Antillianen hebben daarentegen weinig deelgenomen aan een taalcursus. Tweederde van de Marokkaanse opvoeders heeft nog niet eerder deelgenomen aan een taalcursus.

Tabel 2.17 Eerder taalcursus gevolgd naar (sub)doelgroep (N=177)

	Ja	Nee	Totaal
Werkloos (N=87)	69	31	100
Marokkaans werkloos (N=19)	58	42	100
Turks werkloos (N=25)	84	16	100
Antilliaans werkloos (N=18)	28	72	100
Somalisch werkloos (N=25)	92	8	100
Opvoeder (N=90)	58	42	100
Marokkaans opvoeder (N=24)	33	67	100
Turks opvoeder (N=24)	75	25	100
Antilliaans opvoeder (N=17)	53	47	100
Somalisch opvoeder (N=25)	68	32	100
Totaal (N=177)	63	37	100

Ruim eenderde (37%) van de oudkomers is twee keer of vaker aan een taalcursus begonnen. Van de geïnterviewde oudkomers heeft 36 procent langer dan 5 jaar geleden deelgenomen

aan een taalcursus. De meeste taalcursussen die men in het verleden gevolgd heeft, zijn bij een ROC gevolgd. Van de geïnterviewde oudkomers die eerder een cursus gevolgd hebben, heeft 42 procent in het verleden een taalcursus gevolgd bij een ROC in de gemeente Tilburg; twaalf procent bij een ROC elders.

Resultaten laatstgevolgde cursus

De helft van de geïnterviewde oudkomers heeft de cursus afgerond. Degene die de cursus niet hebben afgerond, geven vaak persoonlijke problemen als reden hiervoor. Ook is een aantal mensen gestopt met de cursus vanwege een zwangerschap of het te hoge niveau van de cursus (zie tabel 2.18).

Tabel 2.18 Reden voor niet afronden cursus

Reden	Aantal keer genoemd
Persoonlijke problemen	15
Anders	14
Ik vond werk	11
Ik werd zwanger	10
Cursus was te moeilijk	9
Ik werd ziek, gezondheidsklachten	8
Ik moest voor mijn familie zorgen	8
Ik ging verhuizen	6
Geen passende kinderopvang	5
Cursus sloot niet aan bij wat ik wilde leren	3
De school was te ver weg	2

Kenmerken laatstgevolgde cursus

De gevolgde cursussen besteedden voornamelijk aandacht aan lezen, luisteren, schrijven en spreken. Aan grammatica werd in mindere mate aandacht besteed. Het belangrijkste lesmateriaal was het lesboek. In tachtig procent van de gevallen, is gebruik gemaakt van een lesboek. De meeste mensen hebben een cursus van 3 à 4 dagdelen gevolgd. Meer dan de helft van de oudkomers heeft een eerdere cursus gevolgd op een ROC (zie tabel 2.19).

Tabel 2.19 Kenmerken van de gevolgde taalcursus

Behandelde vaardigheden	(N=106) (som > 100%)
Spreken	70%
Lezen	89%
Luisteren	81%
Schrijven	83%
Grammatica	67%
Gebruikte materialen	(N=109) (som > 100%)
Video	25%
Computer	44%
Stencils	49%
Lesboek	83%
Cassettebandjes	60%
Anders	4%
Aantal dagdelen per week	(N=104)
1-2 dagdelen	36%
3-4 dagdelen	52%
5 dagdelen	13%
Cursuslocatie	(N=113)
ROC	53%
Buurthuis	12%
Volksuniversiteit	1%
Via werkgever	2%
Anders	32%

Gebruik in de praktijk

Van de 179 geïnterviewde oudkomers hebben 128 oudkomers in het verleden een cursus gevolgd of volgen er nu één. Driekwart van hen geeft aan in het dagelijkse leven gebruik te maken van wat er in de cursus geleerd is. Opvoeders maken vaker gebruik van het geleerde dan werklozen. Turkse en Somalische werklozen maken relatief weinig gebruik van hetgeen ze in de cursus hebben geleerd (zie tabel 2.20).

Tabel 2.20 Gebruik van het geleerde in de praktijk naar (sub)doelgroep (N=128)

	Nee	Ja	Totaal
Werkloos (N=64)	30	70	100
Marokkaanse werkloos (N=12)	8	92	100
Turkse werkloos (N=22)	45	55	100
Antilliaanse werkloos (N=5)	0	100	100
Somalische werkloos (N=25)	32	68	100
Opvoeder (N=64)	20	80	100
Marokkaanse opvoeder (N=18)	33	67	100
Turkse opvoeder (N=18)	22	78	100
Antilliaanse opvoeder (N=9)	0	100	100
Somalische opvoeder (N=19)	16	84	100
Totaal (N=128)	25	75	100

De opgedane kennis wordt vooral veel gebruikt bij het boodschappen doen (66%), in contacten met burens, kennissen en vrienden (65%), in contacten met officiële instanties (54%) en op de school van de kinderen (50%). Een aantal cursisten geeft aan dat zij een te kleine woordenschat hebben, waardoor gesprekken moeilijk gevoerd kunnen worden. Eén van de respondenten zegt: *“Het is niet veel wat ik heb geleerd, maar toch gebruik ik dat kleine beetje in heel veel verschillende situaties. Je hebt taal nodig om met mensen te communiceren.”* Een kwart van de (oud-)cursisten maakt geen gebruik van het in de cursus geleerde Nederlands. De redenen die hiervoor gegeven worden staan in tabel 2.21. In de categorie ‘anders’ zijn vooral redenen genoemd die te maken hebben met het feit dat men vindt dat men nog te weinig Nederlands spreekt of te weinig geleerd heeft bij de cursus. Een van de respondenten geeft als toelichting: *“Ik kan het niet goed verstaan en schaam me als ik het spreek.”*

Tabel 2.21 Genoemde redenen niet-gebruik van het geleerde in de cursus

Reden	Aantal keer genoemd
Mijn Nederlands is niet goed genoeg	23
Geen contact met Nederlandstaligen	18
Anders	8

Tevredenheid met gevolgde cursussen

Van de 112 oudkomers die in het verleden een taal cursus gevolgd hebben, is 53 procent tevreden tot zeer tevreden; zestien procent is ontevreden tot zeer ontevreden. Uit de toelichting blijkt dat er in de cursus weinig rekening gehouden wordt met niveauverschillen van de cursisten. Een van de cursisten zegt: *“Ik ben een analfabeet en daar werd nauwelijks aandacht aan besteed.”* Een ander zegt daarentegen: *“Het niveau van de cursisten is erg verschillend. Daarom gaan de lessen een beetje traag. Er is weinig persoonlijke aandacht.”*

2.4 Ervaring met huidige cursus

Deelname aan cursus

Een kwart van de oudkomers (25%, N=44) volgt op het moment van het onderzoek een taal cursus. Hiervan heeft 64 procent (N=27) in het verleden ook al eens een taal cursus gevolgd. Er zijn meer opvoeders dan werklozen die momenteel een taal cursus volgen (zie tabel 2.22). Er zijn geen Antillianen die op het moment van het onderzoek deelnamen aan een taal cursus. Vooral Somalische en Marokkaanse opvoeders en Turkse werklozen nemen momenteel deel aan een taal cursus.

Tabel 2.22 Huidige deelname aan cursus naar subdoelgroep (N=44)

	Percentage
Werkloos (N=16)	36
Marokkaanse werkloos (N=3)	7
Turkse werkloos (N=9)	20
Somalische werkloos (N=4)	9
Opvoeders (N=28)	64
Marokkaanse opvoeder (N=11)	25
Turkse opvoeder (N=5)	11
Somalische opvoeder (N=12)	27
Totaal (N=44)	100

Van de huidige cursisten is 44 procent in 2002 met de cursus begonnen. De overige cursisten zijn al voor 2002 met de taalcursus begonnen. De meeste cursussen (86%) eindigen in de eerste helft van 2003. Drie respondenten hebben aangegeven dat hun cursus na 2003 ook nog verder gaat. Van de huidige cursisten volgt 67 procent de cursus op een ROC in de gemeente Tilburg, 13 procent volgt een taalcursus in het buurthuis.

Kenmerken van de taalcursus

De taalcursussen die op het moment van het uitvoeren van het onderzoek gevolgd worden, zijn voornamelijk gericht op spreek- en leesvaardigheid. Er wordt veel gebruik gemaakt van een lesboek. In vergelijking met cursussen die eerder gevolgd zijn, wordt momenteel duidelijk meer gebruik gemaakt van de computer als lesmateriaal. Meer dan de helft van de cursisten heeft een of twee dagdelen per week cursus. Intensieve cursussen (5 dagdelen per week of meer) worden nauwelijks gevolgd (zie tabel 2.23).

Tabel 2.23 Kenmerken van de gevolgde taalcursus

Behandelde vaardigheden	(N=46) (som > 100%)
Spreken	89
Lezen	87
Luisteren	78
Schrijven	83
Grammatica	57
Anders	4
Gebruikte materialen	(N=46) (som > 100%)
Video	39
Computer	57
Stencils	67
Lesboek	76
Cassettebandjes	65
Anders	7
Aantal dagdelen per week	(N=43)
1-2 dagdelen	54
3-4 dagdelen	44
5 dagdelen	2
Cursuslocatie	(N=37)
ROC Tilburg	67
ROC elders	11
Buurthuis	13
Anders	9

Elf procent van de oudkomers die momenteel een taalcursus volgt, heeft aangegeven de cursus op een ROC buiten Tilburg te volgen. Dit zijn vijf mensen; dit zijn drie Turkse werklozen, een Marokkaanse werkloos en een Marokkaanse opvoeder.

Gebruik in dagelijks leven

Driekwart van de cursisten die momenteel een cursus volgen (N=44), maakt in de dagelijkse praktijk gebruik van het geleerde, vooral op de school van de kinderen (39%) en in contacten met burens, kennissen en vrienden (52%) en bij het boodschappen doen (50%).

De mensen die aangeven het geleerde niet in de dagelijkse praktijk te gebruiken (10 respondenten), geven als voornaamste reden dat zij het Nederlands nog niet goed genoeg beheersen om het te gebruiken en dat zij geen contact hebben met Nederlandstaligen.

Van de oudkomers die tijdens het onderzoek een cursus volgden, is 66 procent tevreden tot zeer tevreden met de cursus; twaalf procent is ontevreden.

2.5 Samenvatting

Geïnterviewde oudkomers

- Er zijn 179 oudkomers geïnterviewd; 87 hiervan zijn werkloos en 92 zijn opvoeders.
- Van de geïnterviewde oudkomers komen er 44 uit Marokko, 50 uit Turkije, 35 van de Nederlandse Antillen en 50 uit Somalië.

Persoonlijke kenmerken

- De groep opvoeders bestaat per definitie alleen uit vrouwen. De groep werklozen bestaat voor 62 procent uit mannen en voor 38 procent uit vrouwen.
- De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde oudkomers is 37,2 jaar. De opvoeders zijn gemiddeld iets jonger dan de werklozen (respectievelijk 37,9 en 38,7 jaar).
- Van de oudkomers is 53 procent gehuwd/samenwonend. Het percentage gehuwd/samenwonend ligt iets hoger bij de opvoeders (55%) dan bij de werklozen (51%). Turken en Marokkanen zijn relatief vaak gehuwd of samenwonend. Onder Antillianen en Somaliërs is de groep alleenstaanden relatief groot.
- Oudkomers uit Somalië en de Nederlandse Antillen zijn relatief gezien het meest kinderloos. Marokkanen hebben in vergelijking met de andere oudkomers relatief grote gezinnen.
- Een redelijk grote groep oudkomers heeft in het land van herkomst geen opleiding of alleen basisonderwijs afgerond. Werklozen hebben vaker dan opvoeders geen opleiding voltooid. Vooral Marokkanen hebben relatief weinig een opleiding gevolgd in eigen land. Ook in Nederland is dit het geval. Van de groep oudkomers afkomstig uit Marokko en Somalië heeft een groot deel geen opleiding in Nederland gevolgd.
- Meer dan de helft van de geïnterviewde oudkomers heeft vaak of altijd moeite met het lezen en/of spreken van de Nederlandse taal. Slechts een enkeling zegt nooit moeite te hebben met Nederlands lezen of spreken. De combinatie hiervan (nooit moeite met lezen én nooit moeite met spreken) komt niet voor. De meeste respondenten spreken thuis de taal van het land van herkomst.
- 29 procent van de geïnterviewden zegt met zowel Nederlanders als met mensen uit de eigen etnische groep contact te hebben; 39 procent zegt alleen of vooral met mensen uit de eigen etnische groep contact te hebben.

Ervaringen met taalcursussen in het verleden

- Van de geïnterviewde oudkomers heeft 63 procent in het verleden een taalcursus gevolgd. Ruim een kwart van de oudkomers (28%) heeft nog nooit een taalcursus in Nederland gevolgd; 31 procent van hen vond het niet nodig omdat ze zich zonder cursus ook konden redden in het Nederlands. Een veelgenoemde reden voor het niet volgen van een cursus is de zorg voor het gezin (31%). Daarnaast gaven oudkomers ook aan niet te weten waar een taalcursus gevolgd kon worden of hoe dit geregeld kon worden (29%). Van de oudkomers die in het verleden een cursus gevolgd hebben, heeft 50 procent deze cursus niet afgerond, voornamelijk vanwege persoonlijke redenen.
- In de taalcursussen die gevolgd zijn werd voornamelijk aandacht besteed aan het lezen, schrijven en luisteren. De grammatica bleef relatief gezien wat onderbelicht.
- Driekwart van de oudkomers die een cursus volgt of heeft gevolgd, maakt hier gebruik van in de dagelijkse praktijk, bijvoorbeeld bij het boodschappen doen of op de school van de

kinderen. Oudkomers die er geen gebruik van maken, geven aan dat ze dit niet doen omdat ze vinden dat ze de taal nog niet voldoende beheersen.

- Degenen die in het verleden een cursus gevolgd hebben, zijn over het algemeen redelijk tevreden (53% is tevreden tot zeer tevreden). Een veelgenoemde reden om niet tevreden te zijn, is dat er volgens de cursisten te weinig rekening gehouden wordt met de niveauverschillen van de cursisten.

Ervaring met huidige taalcursus

- Bijna een kwart van de oudkomers volgt op het moment van het onderzoek een cursus. De meeste aandacht wordt besteed aan de spreek- en leesvaardigheid. Om de taal te leren, wordt er veel gebruik gemaakt van cassettebandjes en computers.
- Veruit de meeste cursisten volgen de cursus op het ROC in Tilburg (67%).
- Net als bij de oudkomers die in het verleden een cursus hebben gevolgd, maken de meeste cursisten gebruik van het geleerde in contacten met vrienden en kennissen, op de school van hun kinderen en bij het doen van boodschappen. Degene die het nog niet gebruiken (24%), geven aan dat zij de taal nog niet goed genoeg spreken en dat ze weinig of geen contact hebben met Nederlandstaligen.
- Van de cursisten is 66 procent tevreden tot zeer tevreden met de cursus.

Kenmerken van de subdoelgroepen

Marokkaanse werklozen (N=19)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 63% is man; 37% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 45,3 jaar
- 84% gehuwd/samenwonend, 11% is weduwe/weduwnaar, 5% is gescheiden
- 11% heeft geen kinderen, 53% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 26% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen, 11% heeft meer dan 4 kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 47%, 1979-1988: 16%, 1989-1998: 37%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Marokko: 42% geen, 26% basisonderwijs, 26% mavo/vbo, 5% havo/vwo/mbo
- opleiding in Nederland gevolgd: 79% geen, 21% volwasseneducatie
- 11% heeft betaald werk (voor 12 uur per week), 90% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 26% soms, 37% vaak, 37% altijd
 - moeite met spreken: 37% soms, 42% vaak, 21% altijd
 - 58% heeft eerder taalcursus gevolgd, 42% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Marokkaanse opvoeders (N=25)**Persoons- en huishoudenskenmerken**

- 100% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 41,5 jaar
- 92% gehuwd/samenwonend, 4% is weduwe/weduwenaar, 4% is gescheiden
- 40% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 36% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen, 24% heeft meer dan 4 kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 12%, 1979-1988: 56%, 1989-1998: 32%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Marokko: 48% geen, 40% basisonderwijs, 8% mavo/vbo, 4% havo/vwo/mbo
- opleiding in Nederland gevolgd: 68% geen, 32% volwasseneducatie
- 16% heeft betaald werk, 84% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 4% nooit, 16% soms, 28% vaak, 52% altijd
 - moeite met spreken: 24% soms, 36% vaak, 40% altijd
 - 33% heeft eerder taalcursus gevolgd, 67% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Turkse werklozen (N=25)**Persoons- en huishoudenskenmerken**

- 80% is man; 20% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 31,3 jaar
- 84% gehuwd/samenwonend, 12% alleenstaand, 4% is gescheiden
- 36% heeft geen thuiswonende kinderen, 52% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 12% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 4%, 1979-1988: 28%, 1989-1998: 68%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Turkije: 4% geen, 24% basisonderwijs, 40% mavo/vbo, 28% havo/vwo/mbo, 4% hbo/vwo
- opleiding in Nederland gevolgd: 64% geen, 28% volwasseneducatie, 4% voortgezet onderwijs, 4% middelbare beroepsopleiding
- 100% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 4% nooit, 48% soms, 32% vaak, 16% altijd
 - moeite met spreken: 36% soms, 44% vaak, 20% altijd
 - 84% heeft eerder taalcursus gevolgd, 16% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Turkse opvoeders (N=25)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 100% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 35,7 jaar
- 72% gehuwd/samenwonend, 20% is gescheiden, 4% alleenstaand, 4% is weduwe/-weduwnaar
- 72% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 28% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 24%, 1979-1988: 32%, 1989-1998: 44%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Turkije: 4% geen, 44% basisonderwijs, 28% mavo/vbo, 16% havo/vwo/mbo, 8% hbo/wo
- opleiding in Nederland gevolgd: 68% geen, 24% volwasseneducatie, 8% hbo/wo
- 28% heeft betaald werk, 72% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 44% soms, 20% vaak, 36% altijd
 - moeite met spreken: 17% soms, 50% vaak, 33% altijd
 - 75% heeft eerder taalcursus gevolgd, 25% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Antilliaanse werklozen (N=18)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 56% is man; 44% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 39,5 jaar
- 28% gehuwd/samenwonend, 61% alleenstaand, 11% gescheiden
- 61% heeft geen thuiswonende kinderen, 33% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 6% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen

Komst naar Nederland

- 1979-1988: 44%, 1989-1998: 56%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in de Nederlandse Antillen: 56% basisonderwijs, 33% mavo/vbo, 11% havo/vwo/mbo
- opleiding in Nederland gevolgd: 78% geen, 17% volwasseneducatie, 6% mbo
- 17% heeft betaald werk (1 voor 4 uur per week, 1 voor 8 uur per week en 1 voor 20 uur per week), 83% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 77% soms, 24% vaak
 - moeite met spreken: 6% nooit, 67% soms, 28% vaak
 - 28% heeft eerder taalcursus gevolgd, 72% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Antilliaanse opvoeders (N=17)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 100% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 34,5 jaar
- 53% gehuwd/samenwonend, 41% alleenstaand, 6% is gescheiden
- 65% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 29% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen, 6% heeft meer dan 4 kinderen

Komst naar Nederland

- 1979-1988: 6%, 1989-1998: 94%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in de Nederlandse Antillen: 12% basisonderwijs, 77% mavo/vbo, 12% havo/vwo/mbo
- opleiding in Nederland gevolgd: 44% geen, 19% volwasseneducatie, 6% voortgezet onderwijs, 31% middelbare beroepsopleiding
- 47% heeft betaald werk, 53% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 6% nooit, 88% soms, 6% vaak
 - moeite met spreken: 6% nooit, 82% soms, 12% vaak
 - 53% heeft eerder taalcursus gevolgd, 47% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Somalische werklozen (N=25)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 48% is man, 52% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 35,3 jaar
- 8% gehuwd/samenwonend, 76% alleenstaand, 16% is gescheiden
- 52% heeft geen thuiswonende kinderen, 20% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 28% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 4%, 1979-1988: 4%, 1989-1998: 92%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Somalië: 28% geen, 28% basisonderwijs, 8% mavo/vbo, 20% havo/vwo/mbo, 16% hbo/wo
- opleiding in Nederland gevolgd: 76% geen, 24% volwasseneducatie
- 8% heeft betaald werk (aantal uur per week varieert), 92% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 36% soms, 28% vaak, 36% altijd
 - moeite met spreken: 39% soms, 26% vaak, 35% altijd
 - 92% heeft eerder taalcursus gevolgd, 8% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

Somalische opvoeders (N=25)

Persoons- en huishoudenskenmerken

- 100% is vrouw
- gemiddelde leeftijd: 36,3 jaar
- 4% gehuwd/samenwonend, 64% is alleenstaand, 32% is gescheiden
- 44% heeft 1 of 2 thuiswonende kinderen, 52% heeft 3 of 4 thuiswonende kinderen, 4% heeft meer dan 4 kinderen

Komst naar Nederland

- 1969-1978: 4%, 1989-1998: 96%

Opleidingsniveau en werk

- hoogst afgeronde opleiding in Somalie: 8% geen, 48% basisonderwijs, 28% mavo/vbo, 12% havo/vwo/mbo, 4% hbo/wbo
- opleiding in Nederland gevolgd: 96% geen, 4% volwasseneducatie
- 100% heeft geen betaald werk

Taalniveau

- moeite met lezen: 44% soms, 8% vaak, 48% altijd
 - moeite met spreken: 24% soms, 32% vaak, 44% altijd
 - 68% heeft eerder taalcursus gevolgd, 32% heeft nooit taalcursus gevolgd
-

3 BEHOEFTE AAN TAALONDERWIJS: ORGANISATORISCHE ASPECTEN

3.1 Inleiding

De respondenten zijn gevraagd naar welke vorm (organisatorische kenmerken) van taalonderwijs zij zouden willen volgen. De vragen zijn voorgelegd aan zowel oudkomers die aangeven hun Nederlands te willen verbeteren als aan oudkomers die dat niet willen. Van de oudkomers wil 88 procent zijn/haar Nederlands verbeteren, twaalf procent van de oudkomers geeft aan de Nederlandse taal niet te willen verbeteren of leren (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Wens om Nederlands te verbeteren naar (sub)doelgroep (N=177)

	Ja	Nee	Totaal
Werkloos (N=87)	84	16	100
▪ Marokkaanse werkloos (N=19)	79	21	100
▪ Turkse werkloos (N=25)	100		100
▪ Antilliaanse werkloos (N=18)	56	44	100
▪ Somalische werkloos (N=25)	92	8	100
Opvoeder (N=90)	92	8	100
▪ Marokkaanse opvoeder (N=25)	88	12	100
▪ Turkse opvoeder (N=25)	84	16	100
▪ Antilliaanse opvoeder (N=15)	100		100
▪ Somalische opvoeder (N=25)	100		100
Totaal (N=177)	88	12	100

Het meestgenoemde argument om de Nederlandse taal niet te willen verbeteren is dat mensen denken dat het toch niet beter wordt dan dat het nu is. Het volgende citaat illustreert dit: *“Ik vind dat ik mezelf aardig red in het Nederlands. Ik hoef niet per se goed te kunnen schrijven. Spreken en verstaan vind ik belangrijker. Beter dan dit wordt het volgens mij toch niet.”* Daarnaast geeft een aantal oudkomers aan dat ze vinden dat het nu geen zin meer heeft omdat ze te oud zijn of omdat ze van plan zijn om binnenkort te verhuizen naar een ander land: *“Ik denk niet dat ik het ooit zal leren. Ik ben te oud.”*

Ook van de groep die om verschillende redenen aangeeft geen Nederlands meer te willen leren is het echter belangrijk om te weten aan welke kenmerken een taal cursus zou moeten voldoen, waardoor ze wellicht toch zouden willen deelnemen. Iemand die als reden aangeeft dat hij of zij het toch nooit zal leren, is gevraagd hoe de cursus eruit moet zien zodat hij of zij toch in staat is Nederlands te leren.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de wensen van alle respondenten ten aanzien van het taalonderwijs. Het gaat hier om aspecten als duur en intensiteit van de cursus,

de te leren vaardigheden, de samenstelling van de groep en de eventuele behoefte aan kinderopvang.

3.2 Gewenste organisatorische kenmerken van taalcursussen

Doel van taalcursus

De respondenten is gevraagd met welk doel zij een taalcursus willen volgen. Het meestgenoemde doel is het praten met instanties zoals de belastingdienst en gemeentelijke diensten (76%). Ook het kunnen praten met burens, leerkrachten, op school en in winkels wordt door veel mensen belangrijk gevonden (69%). In tabel 3.2 staat per subdoelgroep weergegeven welke doelen zij voor ogen hebben bij het volgen van een taalcursus. Opvoeders geven aan bijna alles belangrijker te vinden dan werklozen. Alleen het kunnen praten met instanties wordt door werklozen belangrijker gevonden. Opvallend is dat het leren van de taal om te werken het meest genoemd wordt door de Turkse en Somalische opvoeders en in iets mindere mate door de Turkse werklozen. Voor Antillianen geldt dat zij vooral behoefte hebben om moeilijke teksten te lezen en te schrijven. Dit sluit aan bij hun gemiddeld betere beheersing van het Nederlands.

Tabel 3.2 Doel van taalcursus naar (sub)doelgroep (N=170)

	Praten met burens	Praten met instanties	Eenv. lezen en schrijven	Moeilijke teksten lezen en schrijven	Taal om te werken	Kinderen helpen bij huiswerk	Zelfst. function.	Anders
Werkloos (N=80)	60	79	50	34	34	20	49	13
▪ Marok. werkl. (N=19)	63	68	58	32	32	42	47	11
▪ Turks werkl. (N=25)	64	76	28	20	48	12	68	16
▪ Antil. werkl. (N=13)	31	92	46	69	38	8	23	8
▪ Som. werkl. (N=23)	70	83	70	30	17	17	43	13
Opvoeder (N=90)	78	74	59	48	47	53	67	10
▪ Marok. opv. (N=25)	88	48	72	20	16	40	32	16
▪ Turks opv. (N=24)	79	88	38	25	63	63	79	13
▪ Antil. opv. (N=16)	38	75	44	88	38	50	56	13
▪ Som. opv. (N=25)	92	88	76	72	68	60	96	0
Totaal (N=170)	69	76	55	41	41	38	58	11

Te leren vaardigheden

Conform de doelen die de oudkomers hebben om beter Nederlands te leren, is het vooral het verbeteren van de spreekvaardigheid waar de grootste voorkeur naar uit gaat. De behoefte aan alfabetisatielessen is vooral groot onder de Marokkaanse opvoeders en werklozen en Somalische opvoeders. Vooral Somalische en Antilliaanse opvoeders geven aan beter te willen leren schrijven. Voor Somalische, Marokkaanse en Turkse opvoeders is het beter leren verstaan van het Nederlands een belangrijke vaardigheid om te leren (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3 Te leren vaardigheid naar subdoelgroep (N=171)

	Beter spreken	Beter verstaan	Woorden-schat	Alfabetisatie	Beter lezen	Beter schrijven	Gram-matica	Anders
Werkloos (N=80)	89	73	50	14	48	59	48	4
▪ Marok. werkl. (N=19)	89	79	58	26	53	58	53	11
▪ Turks werkl. (N=25)	88	76	52	8	40	64	44	0
▪ Antil. werkl. (N=13)	85	54	23	0	31	62	46	0
▪ Som. werkl. (N=23)	91	74	57	17	61	52	48	4
Opvoeder N=91)	90	81	76	22	60	68	46	8
▪ Marok. opv. (N=25)	96	92	80	32	64	64	20	8
▪ Turks opv. (N=24)	88	88	71	4	50	46	42	8
▪ Antil. opv. (N=17)	82	35	82	0	35	82	59	12
▪ Som. opv. (N=25)	92	96	72	44	84	84	68	4
Totaal (N=171)	89	77	64	18	54	64	47	6

Duur en intensiteit van de cursus

Bijna de helft van de oudkomers (48%) geeft de voorkeur aan taalcursus van 3 à 4 dagdelen per week; 34 procent wil het liefst 1 à 2 dagdelen per week cursus. Zeventien procent van de oudkomers wil vijf dagdelen per week of meer een taalcursus volgen. Vooral werklozen geven de voorkeur aan een intensieve taalcursus. Opvoeders geven daarentegen vaker de voorkeur aan een wat minder intensieve taalcursus (zie tabel 3.4). Turkse werklozen hebben vooral een voorkeur voor een intensieve cursus. Antilliaanse en Marokkaanse opvoeders spreken relatief vaak een voorkeur uit voor een extensieve cursus van 1 à 2 dagdelen per week. Het feit dat veel Antilliaanse opvoeders ook werken verklaart voor deze groep de voorkeur voor een extensieve cursus.

Tabel 3.4 Voorkeur voor aantal dagdelen cursus naar subdoelgroep (N=166)

	1 of 2 dagdelen	3 of 4 dagdelen	5 dagdelen of meer	Totaal
Werkloos (N=79)	29	42	29	100
▪ Marokkaans werkloos (N=18)	39	39	22	100
▪ Turks werkloos (N=25)	8	36	56	100
▪ Antilliaans werkloos (n=13)	38	62		100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	39	39	22	100
Opvoeder (n=87)	39	54	7	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=24)	46	54		100
▪ Turks opvoeder (N=21)	33	52	14	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	76	24		100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	12	76	12	100
Totaal (N=166)	34	48	17	100

Veertien procent van de geïnterviewden geeft de voorkeur aan een taalcursus van één jaar of korter. Veruit het grootste deel (80%) geeft als antwoord op de vraag hoe lang de cursus zou moeten duren: ‘zo lang als nodig’. Van de oudkomers die dit antwoord geven behoort 60 procent tot de groep opvoeders, 40 procent tot de werklozen.

Van de 23 respondenten die aangeven een cursus van maximaal één jaar te willen volgen, behoren er zeventien tot de groep werklozen. Samengevat kan gesteld worden dat werklozen vaker de voorkeur geven aan een korter durende, intensievere cursus, terwijl opvoeders juist vaker aangeven de voorkeur te hebben voor een langdurige cursus die wat minder intensief is (1 à 2 dagdelen per week).

De Antilliaanse werklozen is de enige groep waarvan een minderheid over de duur van de cursus aangeeft ‘zo lang als nodig is’. De Antilliaanse werklozen geven over het algemeen de voorkeur aan een kort durende cursus (62%). Van alle andere subdoelgroepen geeft een meerderheid ‘zo lang als nodig’ aan.

Tijdstip en locatie van de cursus

Tien procent van de respondenten heeft geen voorkeur voor een dagdeel waarop de cursus gegeven wordt. Een meerderheid van de respondenten (61%) wil het liefst 's ochtends een taalcursus volgen. Van de geïnterviewden geeft 21 procent de voorkeur aan een taalcursus in de middaguren. Zeventien procent geeft aan 's avonds les te willen hebben en vier procent wil in het weekend een taalcursus volgen.

Tabel 3.5 Voorkeur voor dagdeel van cursus naar subdoelgroep (in%) (N=170)

	Voorkeur ochtend	Voorkeur middag	Voorkeur avond	Voorkeur weekend	Geen voorkeur
Werkloos (N=80)	53	25	15	3	11
Marokkaanse werkloos (N=19)	53	26	11	11	11
Turkse werkloos (N=25)	68	28	8	0	8
Antilliaanse werkloos (N=13)	38	15	38	0	8
Somalische werkloos (N=23)	43	26	13	0	17
Opvoeder (N=90)	69	18	19	4	9
Marokkaanse opvoeder (N=24)	83	17	4	4	4
Turkse opvoeder (N=24)	63	42	8	0	13
Antilliaanse opvoeder (N=17)	41	0	53	0	6
Somalische opvoeder (N=25)	80	8	20	12	12
Totaal (N=170)	61	21	17	4	10

Opvoeders geven iets vaker dan werklozen de voorkeur aan een cursus in de ochtend. De Antilliaanse opvoeders vormen hierop een uitzondering. Een grote groep onder hen (53%) heeft een voorkeur voor het volgen van een cursus in de avonduren. Deze voorkeur hangt waarschijnlijk samen met het feit dat veel Antilliaanse opvoeders ook werken (zie hoofdstuk 2). Marokkaanse en Somalische opvoeders geven relatief vaak de voorkeur aan een cursus in de ochtenduren. Er blijkt een redelijk groot verschil te zitten tussen de voorkeur van de Marokkaanse en Turkse opvoeders. Marokkaanse opvoeders geven vaker dan Turkse opvoeders de voorkeur aan een ochtendcursus. Turkse opvoeders geven daarentegen vaker de voorkeur aan een cursus in de middaguren.

De meeste respondenten die de voorkeur hebben voor een cursus in de ochtenduren, willen dat deze tussen half negen en negen uur start, namelijk 86 procent. Van de geïnterviewden met een voorkeur voor een ochtendcursus geeft 68 procent de voorkeur aan 12.00 uur als eindtijd. Ruim de helft van de oudkomers (56%) wil van 9.00 uur tot 12.00 uur cursus (zie tabel 3.5a).

Tabel 3.5a Voorkeur begin- en eindtijden ochtendcursus naar doelgroep (N=82)

	Start voor 9.00 eind om 12.00 uur	Start voor 9.00 eind na 12.00uur ¹	Start om 9.00 uur eind voor 12.00 uur	Van 9.00 - 12.00 uur	Start om 9.00 uur eind na 12.00 uur ¹	Start na 9.00 uur eind om 12.00 uur	Start na 9.00 uur eind na 12.00 uur ¹	Tot.
Werkloos (N=33)	6	12	6	36	15	15	9	100
Opvoeder (N=49)	12	2	6	69	6	2	2	100
Totaal	10	6	6	56	10	7	5	100

¹ Sommige oudkomers gaven bij eindtijd ochtendcursus een tijdstip in de middag aan. De laatste eindtijd na 12.00 uur is 14.00 uur.

Bij de middagcursussen geeft ruim de helft van de oudkomers de voorkeur aan cursus van 13.00 uur tot 16.00 uur. Opvoeders geven relatief vaak de voorkeur aan beginnen na 13.00 uur en eindigen om 15.00 uur. De reden hiervoor is, net als bij de ochtendtijden van 09.00 uur tot 12.00 uur, dat op deze tijden de kinderen naar school zijn (tabel 3.5b).

Tabel 3.5b Begin- en eindtijden van middagcursus (N=24)

	Start tussen 12.00 en 13.00 uur eind om 15	Start tussen 12.00 en 13.00uur eind om 16	Van 13.00 uur tot 16.00 uur	Start na 13.00 uur eind om 15.00 uur	Start na 13.00 uur eind om 16.00 uur	Tot.
Werkloos (N=15)	0	7	67	20	7	100
Opvoeder (N=9)	22	0	33	44	0	100
Totaal (N=24)	8	4	54	29	4	100

Locatie van de taallessen

Ruim de helft van de oudkomers (56%) wil een cursus volgen op het ROC; 37 procent geeft als voorkeurlocatie een buurthuis op. Vooral opvoeders geven de voorkeur aan een taalcursus in een buurthuis. Ook de school van de kinderen wordt door opvoeders vaak genoemd als voorkeurlocatie (zie tabel 3.6). Somalische, Marokkaanse en Antilliaanse opvoeders geven relatief vaak de voorkeur aan taalcursus in een buurthuis. Antilliaanse opvoeders geven ook vaak de voorkeur aan het ROC. Somalische werklozen noemen vaak het ROC als voorkeurslocatie.

Tabel 3.6 Voorkeur locatie taalcursus (N=167)

	ROC	School kinderen	Moskee/kerk/ synagoge	Buurthuis	Volks- universiteit	Via werkgever	Thuis	Anders
Werkloos	71	6	6	14	8	3	14	9
▪ Marok. werkl.	59	18	12	6	0	6	12	6
▪ Turks werkl.	56	4	8	16	24	4	16	12
▪ Antil. werkl.	69	0	0	31	0	0	23	8
▪ Som. werkl.	96	4	4	9			9	9
Opvoeder	43	21	6	57	8	0	27	26
▪ Marok. opv.	25	13	4	58	0	0	8	42
▪ Turks opv.	38	33	17	42	25	0	29	50
▪ Antil. opv.	71	12	0	59	6	0	18	6
▪ Som. opv.	46	25	0	71	0	0	50	
Totaal	56	14	6	37	8	1	21	18

Samenstelling cursusgroep, combinatie cursussen

Aan de respondenten is gevraagd of zij een voorkeur hebben voor de samenstelling van de cursusgroep. In tabel 3.7 staat hiervan een overzicht. Bijna veertig procent van de respondenten geeft aan bij voorkeur les te willen hebben met mensen van het eigen geslacht. Een meer-

derheid van de respondenten (64%) heeft de voorkeur voor cursus met mensen van ongeveer hetzelfde opleidingsniveau.

Tabel 3.7 Voorkeur voor samenstelling van de groep in procenten

	Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit
Alleen mensen van eigen geslacht (N=140)	38	2	60
Alleen mensen uit eigen herkomstland (N=132)	16	18	63
Alleen mensen van ongeveer zelfde leeftijd(N=133)	35	1	64
Alleen mensen met ongeveer zelfde opleidingsniveau (N=137)	64	1	34

Van de mensen die aangeven dat zij liever cursus volgen met mensen van ongeveer dezelfde leeftijd is dertig procent 30 jaar of jonger. Bijna de helft is tussen de 30 en de 45. Ruim een vijfde (21%) is 46 jaar of ouder.

In tabel 3.8 staat een overzicht van de voorkeur van oudkomers om een cursus te volgen met alleen mensen van het eigen geslacht. De meeste oudkomers maakt de samenstelling van de groep naar geslacht niet uit. Marokkaanse opvoeders wijken daar opvallend van af: 87 procent van de Marokkaanse opvoeders geeft de voorkeur aan een cursusgroep met alleen mensen van het eigen geslacht. Van de Somalische werklozen en opvoeders geeft respectievelijk 57 en 50 procent hieraan de voorkeur.

Tabel 3.8 Voorkeur samenstelling cursistengroep “eigen geslacht” naar (sub)doelgroep

	Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit	Totaal
Werkloos (N=80)	30	4	66	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	32	0	68	100
▪ Turks werkloos (N=25)	20	8	72	100
▪ Antilliaans werkloos (N=13)	0	8	92	100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	57	0	43	100
Opvoeder (N=82)	46	0	54	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=23)	87	0	13	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	38	0	63	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	0	0	100	100
▪ Somalisch opvoeder (N=18)	50	0	50	100
Totaal (N=162)	38	2	60	100

Wanneer we kijken naar de voorkeur voor de samenstelling van de cursistengroep met mensen van eigen herkomstland, dan blijkt ook hier dat een ruime meerderheid dit niets uitmaakt. Somalische opvoeders geven relatief veel aan de voorkeur te geven aan een cursistengroep met andere Somaliërs. Turkse werklozen geven juist veel aan liever niet met mensen uit eigen herkomstland een cursus te volgen (zie tabel 3.9).

Tabel 3.9 Voorkeur samenstelling cursistengroep “eigen herkomstland” naar (sub)doelgroep

	Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit	Totaal
Werkloos (N=79)	13	30	57	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	11	5	84	100
▪ Turks werkloos (N=24)	0	54	46	100
▪ Antilliaans werkloos (N=13)	15	38	46	100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	26	22	52	100
Opvoeder (N=74)	19	12	69	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=20)	20	5	75	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	17	21	63	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	6	12	82	100
▪ Somalisch opvoeder (N=13)	38	8	54	100
Totaal (N=153)	16	22	63	100

Werklozen geven veel vaker dan opvoeders de voorkeur aan een cursistengroep met mensen van dezelfde leeftijd. Van de Somalische werklozen geeft 74 procent aan liever wel met mensen van eigen leeftijd een cursus te volgen. Voor Marokkanen, en dan vooral de Marokkaanse opvoeders, speelt de leeftijd van de medecursisten nauwelijks een rol (zie tabel 3.10).

Tabel 3.10 Voorkeur samenstelling cursistengroep “eigen leeftijd” naar (sub)doelgroep

	Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit	Totaal
Werkloos (N=79)	56	3	42	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	37	0	63	100
▪ Turks werkloos (N=24)	63	4	33	100
▪ Antilliaans werkloos (N=13)	38	8	54	100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	74	0	26	100
Opvoeder (N=75)	13	0	87	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=20)	5	0	95	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	17	0	83	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	18	0	82	100
▪ Somalisch opvoeder (N=14)	14	0	86	100
Totaal (N=154)	35	1	64	100

Van de Marokkaanse werklozen die de voorkeur geven aan medecursisten van de eigen leeftijd is ruim de helft 46 jaar of ouder. Bij de Turkse werklozen zijn het juist voornamelijk jongeren (30 jaar of jonger) die de voorkeur geven aan medecursisten van ongeveer dezelfde leeftijd (zie tabel 3.10a).

Tabel 3.10a Leeftijd van oudkomers met voorkeur voor samenstelling cursistengroep “eigen leeftijd” (N=53)

	T/m 30	31 t/m 45	46 of ouder	Totaal
Werkloos (N=44)	30	48	23	100
Marokkaanse werkloos (N=7)		43	57	100
Turkse werkloos (N=15)	60	40		100
Antilliaanse werkloos (N=5)		40	60	100
Somalische werkloos (N=17)	24	59	18	100
Opvoeder (N=9)	33	56	11	100
Marokkaanse opvoeder (N=1)	100			100
Turkse opvoeder (N=4)	50	25	25	100
Antilliaanse opvoeder (N=3)		100		100
Somalische opvoeder (N=1)		100		100
Totaal (N=53)	30	49	21	100

Het opleidingsniveau is het enige aspect van de samenstelling van de cursistengroep waar de oudkomers een meer uitgesproken mening over hebben: 64 procent van de oudkomers wil liever cursus met mensen van hetzelfde opleidingsniveau. Werklozen vinden hetzelfde opleidingsniveau belangrijker dan opvoeders. Opvallend is dat Antilliaanse werklozen afwijken van het algemene beeld: voor bijna driekwart van hen maakt het opleidingsniveau van de medecursisten niet uit. Bij de andere werklozen varieert dit percentage tussen de 5 en 23 procent. Bij de opvoeders laten de Marokkanen een afwijkende voorkeur zien: driekwart van de Marokkaanse opvoeders maakt het opleidingsniveau van de medecursisten niet uit, vijftien procent geeft aan liever wel met cursisten van het eigen opleidingsniveau cursus te hebben. Bij de Antilliaanse opvoeders is dit percentage 82 procent. Opvallend is het verschil in voorkeur tussen Antilliaanse opvoeders en Antilliaanse werklozen (tabel 3.11).

Tabel 3.11 Voorkeur samenstelling cursistengroep “eigen opleidingsniveau” naar (sub)doelgroep

	Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit	Totaal
Werkloos (N=77)	77	0	22	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	95	0	5	100
▪ Turks werkloos (N=25)	88	0	12	100
▪ Antilliaans werkloos (N=11)	25	0	67	100
▪ Somalisch werkloos (N=22)	77	0	23	100
Opvoeder (N=80)	51	3	46	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=20)	15	10	75	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	46	0	54	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	82	0	18	100
▪ Somalisch opvoeder (N=19)	68	0	32	100
Totaal (N=157)	64	1	34	100

Combinatie van cursussen

Bijna zestig procent (58%) wil de taal cursus combineren met andere cursusactiviteiten. In vergelijking met het behoefteonderzoek in de pilotgemeenten¹ is het aandeel voorstanders van duaal traject hoger. In de pilotgemeenten gaf 45 procent van de oudkomers de voorkeur aan een duaal traject.

Ruim veertig procent van de geïnterviewde oudkomers (42%) wil alleen taalles krijgen op de cursus en dit niet combineren met andere activiteiten. Bijna een kwart van de respondenten (24%) geeft aan een taal cursus te willen combineren met een beroepsopleiding, 21 procent wil de taal cursus combineren met werk. Uit tabel 3.12 valt op te maken dat Somaliers relatief vaak aangeven geen duaal traject te willen volgen: 57 procent van de Somalische werklozen en 68 procent van de Somalische opvoeders wil alleen een taal cursus volgen. Antilliaanse opvoeders geven veel aan een taal cursus te willen combineren met werk. Zowel Turkse werklozen als Turkse opvoeders willen graag een combinatie van taal en beroepsopleiding. Vooral Turkse en Marokkaanse opvoeders zijn geïnteresseerd in een combinatie van taal- en opvoedingsondersteuningscursussen.

Tabel 3.12 Voorkeur duaal traject naar (sub)doelgroep (N=170)

	Alleen taal	Met werk	Met beroepsopl.	Met opv.onderst.	Anders	Totaal
Werkloos (N=80)	40	24	26	4	6	100
Marokkaanse werkloos (N=19)	42	26	21	11	0	100
Turkse werkloos (N=25)	36	24	36	0	4	100
Antilliaanse werkloos (N=13)	15	23	31	8	23	100
Somalische werkloos (N=23)	57	22	17	0	4	100
Opvoeder (N=90)	44	19	22	11	3	100
Marokkaanse opvoeder (N=25)	52	12	8	20	8	100
Turkse opvoeder (N=24)	33	8	38	21	0	100
Antilliaanse opvoeder (N=16)	13	56	31	0	0	100
Somalische opvoeder (N=25)	68	12	16	0	4	100
Totaal (N=170)	42	21	24	8	5	100

Eigen bijdrage

Voor ruim een derde van de respondenten (zie tabel 3.13) is het betalen van een eigen bijdrage geen reden om de cursus niet te volgen. 38 procent geeft aan dat het afhankelijk is van de hoogte van de bijdrage. Een kwart van de respondenten vindt het betalen van een eigen bijdrage een dusdanig bezwaar dat zij daardoor geen cursus zouden volgen.

Voor werklozen is het betalen van een eigen bijdrage een groter bezwaar dan voor opvoeders. Voor 43 procent van de opvoeders is de hoogte van de bijdrage afhankelijk voor het besluit om een cursus te gaan volgen.

¹ Klaver, J. en M. Brink (2002) *Onderzoek naar de cursusbehoefte van oudkomers*, Amsterdam: Regioplan.

Tabel 3.13 Bezwaar eigen bijdrage naar (sub)doelgroep (N=170)

	Nee, geen bezwaar	Nee, stimulans om door te gaan	Hangt af van bijdrage	Ja heb geen geld voor cursus	Ja als gemeente belangrijk vindt, zij betalen	Anders	Totaal
Werkloos (N=80)	26	5	33	19	15	3	100
Marokkaanse werkloos (N=19)	21	0	32	16	32	0	100
Turkse werkloos (N=25)	40	0	32	20	8	0	100
Antilliaanse werkloos (N=13)	15	0	46	15	15	8	100
Somalische werkloos (N=23)	22	17	26	22	9	4	100
Opvoeder (N=90)	34	2	43	17	3	0	100
Marokkaanse opvoeder (N=24)	52	0	36	12	0	0	100
Turkse opvoeder (N=24)	29	4	38	17	13	0	100
Antilliaanse opvoeder (N=16)	12	6	76	6	0	0	100
Somalische opvoeder (N=25)	38	0	33	29	0	0	100
Totaal (N=170)	31	4	38	18	9	1	100

Voorals Marokkaanse werklozen geven vaak aan dat het betalen van een eigen bijdrage een bezwaar is. Somalische opvoeders zijn verdeeld over het betalen van een eigen bijdrage: 29 procent heeft geen geld voor een cursus, 38 procent vindt een eigen bijdrage geen bezwaar en voor 33 procent is het afhankelijk van de hoogte van de bijdrage. Turkse werklozen geven relatief vaak aan dat een eigen bijdrage voor het volgen van een taalcursus geen bezwaar vormt.

Informatiekanalen

De meeste respondenten willen de informatie over de taalcursus in hun eigen taal ontvangen (43%), 34 procent geeft de voorkeur aan het Nederlands en voor 23 procent maakt de taal waarin de informatie wordt verstrekt niet uit. In de pilotgemeenten wilde 56 procent van de oudkomers de informatie in de eigen taal ontvangen².

Opvallend is dat zowel Turkse werklozen als Turkse opvoeders de informatie vaak in eigen taal willen ontvangen (respectievelijk 76 en 74%). Somaliërs en Antillianen geven overwegend de voorkeur aan informatie in het Nederlands.

² Klaver, J. en M. Brink (2002) *Onderzoek naar de cursusbehoefte van oudkomers*, Amsterdam: Regioplan.

Huiswerkbegeleiding

Op de vraag of men huiswerkbegeleiding zou willen hebben als men een taal cursus volgt, zegt 65 procent hier behoefte aan te hebben, 35 procent wil geen huiswerkbegeleiding. Er is nauwelijks verschil tussen de antwoorden van werklozen en opvoeders.

Somaliërs, zowel de werklozen als de opvoeders, geven vaak aan voorkeur te hebben voor huiswerkbegeleiding. Antilliaanen hebben daarentegen minder vaak behoefte aan huiswerkbegeleiding (zie tabel 3.14)

Tabel 3.14 Voorkeur informatie over taallessen naar subdoelgroep (N=179)

	In eigen taal	In Nederlands	Maakt niet uit	Totaal
Werkloos (N=87)	39	35	25	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	22	39	39	100
▪ Turks werkloos (N=25)	76	8	16	100
▪ Antilliaans werkloos (N=18)	23	54	23	100
▪ Somalisch werkloos (N=25)	22	52	26	100
Opvoeder (N=92)	46	33	21	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=25)	36	28	36	100
▪ Turks opvoeder (N=25)	74	0	26	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=17)	18	59	24	100
▪ Somalisch opvoeder (N=25)	48	52	0	100
Totaal (N=179)	43	34	23	100

3.3 Termijn waarop cursus gevolgd kan worden en behoefte aan kinderopvang

Tweederde van de oudkomers denkt dat zij binnen een termijn van één jaar een cursus gaan volgen. Vooral Marokkaanse en Somalische werklozen en Antilliaanse opvoeders geven aan dat zij binnen een jaar een cursus denken te gaan volgen (zie tabel 3.15).

Tabel 3.15 Binnen een jaar cursus volgen (N=158)

	Ja	Nee	Totaal
Werkloos (N=76)	64	36	100
▪ Marokkaans werkloos (N=19)	79	21	100
▪ Turks werkloos (N=21)	52	48	100
▪ Antilliaans werkloos (N=13)	46	54	100
▪ Somalisch werkloos (N=23)	74	26	100
Opvoeder (N=82)	63	37	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=18)	67	33	100
▪ Turks opvoeder (N=24)	54	46	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=16)	81	19	100
▪ Somalisch opvoeder (N=24)	58	42	100
Totaal (N=158)	64	36	100

Aan de respondenten die aangegeven hebben dat zij denken dat ze binnen één jaar een cursus gaan volgen, is gevraagd of zij behoefte hebben aan kinderopvang. Veertig procent van hen heeft behoefte aan kinderopvang. Alle Somalische opvoeders (N=18) hebben behoefte aan kinderopvang. Bij Antilliaanse werklozen is het juist andersom: van de acht Antilliaanse werklozen die binnen een jaar een cursus willen gaan volgen, heeft niemand behoefte aan kinderopvang (zie tabel 3.16). Slechts één van deze acht Antilliaanse werklozen heeft kinderen. Deze twee kinderen zijn 15 en 17 jaar oud.

Tabel 3.16 Behoeft kinderopvang naar (sub)doelgroep

	Ja	Nee	Totaal
Werkloos (N=44)	18	82	100
▪ Marokkaans werkloos (N=15)	20	80	100
▪ Turks werkloos (N=8)	8	92	100
▪ Antilliaans werkloos (N=6)	0	100	100
▪ Somalisch werkloos (N=15)	33	67	100
Opvoeder (N=52)	57	43	100
▪ Marokkaans opvoeder (N=12)	22	78	100
▪ Turks opvoeder (N=13)	59	41	100
▪ Antilliaans opvoeder (N=13)	43	57	100
▪ Somalisch opvoeder (N=14)	100	0	100
Totaal (N=96)	40	60	100

3.4 Samenvatting

Verbeteren taal

- Van de geïnterviewde oudkomers wil 88 procent zijn/haar Nederlands verbeteren; twaalf procent geeft aan de Nederlandse taal niet te willen verbeteren.

Gewenste organisatorische kenmerken

- Voor de geïnterviewde oudkomers zijn ‘het kunnen praten met instanties’ en ‘het kunnen praten met burens en leerkrachten, op scholen en in winkels’ belangrijke doelen van de taal cursus.
- Het beter leren spreken en verstaan van de Nederlandse taal zijn de meestgenoemde vaardigheden die de oudkomers willen leren. Opvoeders vinden bijna alle vaardigheden belangrijker dan werklozen.
- Antillianen hebben over het algemeen een bredere basiskennis van het Nederlands dan de andere drie groepen geïnterviewde oudkomers. Antillianen willen tijdens een taal cursus beter leren schrijven. Door Marokkanen en Somaliërs wordt alfabetisatie veel genoemd.
- Bijna de helft van de oudkomers (48%) geeft de voorkeur aan een taal cursus van drie à vier dagdelen per week. Vooral werklozen geven de voorkeur aan een intensieve taal cursus.

sus (5 dagdelen per week of meer); opvoeders geven vaker de voorkeur aan een minder intensieve taalcursus. Over het algemeen kan gesteld worden dat Marokkanen en Antillianen relatief vaak de voorkeur geven aan een cursus van een beperkt aantal dagdelen (1 à 2) per week. Turken en Somaliërs geven vaker de voorkeur aan een intensieve taalcursus.

- Op de vraag hoe lang de cursus volgens de oudkomers zou moeten duren, antwoordt tachtig procent 'zo lang als nodig'. Werklozen geven relatief vaak de voorkeur aan een korter durende, intensieve taalcursus, terwijl opvoeders juist vaker aangeven de voorkeur te hebben voor een langer durende maar minder intensieve taalcursus. Antillianen en Somaliërs zijn relatief vaak voorstander van een korte cursus, terwijl Turken en Marokkanen vaker aangeven dat de cursus 'zo lang als nodig is' zou moeten duren.
- 61 procent van de oudkomers wil het liefst 's ochtends een taalcursus volgen, tien procent van de respondenten heeft geen voorkeur voor een dagdeel waarop de cursus gegeven wordt. Antilliaanse opvoeder hebben relatief vaak een voorkeur voor cursus in de avonden. Dit heeft te maken met het feit dat veel Antilliaanse opvoeders werken.
- 56 procent wil een cursus volgen op een taalschool of ROC; 37 procent geeft als voorkeurlocatie een buurthuis op.
- Bijna veertig procent van de respondenten geeft aan bij voorkeur les te willen hebben met mensen van het eigen geslacht. Een meerderheid van de respondenten (64%) heeft de voorkeur voor een cursus met mensen van ongeveer hetzelfde opleidingsniveau.
- Bijna zestig procent van de oudkomers geeft de voorkeur aan een combinatie van een taalcursus en andere activiteiten. Het zijn vooral Somaliërs die de voorkeur geven aan alleen een taalcursus. De meeste oudkomers die de taalcursus willen combineren met een beroepsopleiding komen uit Turkije.
- Het betalen van een eigen bijdrage is voor 35 procent geen reden om de cursus niet te volgen. Voor 27 procent van de respondenten is het betalen van een eigen bijdrage wel een reden om geen taalcursus te volgen. Vooral voor Marokkaanse werklozen is een eigen bijdrage een reden om niet deel te nemen aan een taalcursus.
- De meeste respondenten willen de informatie over een taalcursus in hun eigen taal ontvangen, 34 procent geeft de voorkeur aan informatie in het Nederlands en 23 procent maakt het niet uit in welke taal de informatie wordt verstrekt. Vooral Turken willen de informatie graag in hun eigen taal.
- Tweederde van de oudkomers denkt dat zij binnen een termijn van één jaar een cursus gaan volgen. Vooral Marokkaanse en Somalische werklozen en Antilliaanse opvoeders geven aan dat zij binnen een jaar een cursus denken te gaan volgen.
- 65 procent van de oudkomers geeft aan behoefte te hebben aan huiswerkbegeleiding. Somaliërs hebben relatief vaak behoefte aan huiswerkbegeleiding.

Kenmerken van de subdoelgroepen

Marokkaanse werklozen (N=19)

Verbeteren Nederlands

- 79% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 39% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week
- cursuslocatie: 59% ROC
- duaal traject: 42% alleen met taal, 26% met werk, 21% met beroepsopleiding, 11% met opvoedingsondersteuning
- eigen bijdrage: 21% geen bezwaar, 32% afhankelijk van bijdrage, 48% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 68% ja, 32% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 79% ja, 21% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 32% liever wel, 68% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 11% liever wel, 5% liever niet, 84% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 37% liever wel, 63% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 95% liever wel, 5% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (89%)
 - doel: praten met instanties (68%)
-

Marokkaanse opvoeders (N=25)

Verbeteren Nederlands

- 88% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 54% wil 3 à 4 dagdelen cursus per week
- cursuslocatie: 58% buurthuis
- duaal traject: 52% alleen met taal, 12% met werk, 8% met beroepsopleiding, 20% met opvoedingsondersteuning, 8% anders
- eigen bijdrage: 52% geen bezwaar, 36% afhankelijk van bijdrage, 12% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 44% ja, 56% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 65% ja, 35% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 87% liever wel, 13% maakt niet uit
 - voorkeur eigen herkomstland: 20% liever wel, 5% liever niet, 75% maakt niet uit
 - voorkeur eigen leeftijd: 5% liever wel, 95% maakt niet uit
 - voorkeur eigen opleidingsniveau: 15% liever wel, 10% liever niet, 75% maakt niet uit
-

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (96%)
 - doel: praten met burens, leerkrachten (88%)
-

Turkse werklozen (N=25)

Verbeteren Nederlands

- 100% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 39% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 39% wil 3 à 4 dagdelen per week
- cursuslocatie: 56% taalschool/ROC
- duaal traject: 36% alleen met taal, 24% met werk, 36% met beroepsopleiding, 4% anders
- eigen bijdrage: 40% geen bezwaar, 32% afhankelijk van bijdrage, 28% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 68% ja, 32% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 52% ja, 48% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 20% liever wel, 8% liever niet, 72% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 54% liever niet, 46% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 63% liever wel, 4% liever niet, 34% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 88% liever wel, 12% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (88%)
 - doel: praten met instanties (76%)
-

Turkse opvoeders (N=25)

Verbeteren Nederlands

- 84% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 33% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 52% wil 3 à 4 dagdelen per week
- cursuslocatie: 41% buurthuis
- duaal traject: 33% alleen met taal, 8% met werk, 38% met beroepsopleiding, 21% opvoedingsondersteuning
- eigen bijdrage: 33% geen bezwaar, 38% afhankelijk van bijdrage, 30% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 71% ja, 29% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 54% ja, 46% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 38% liever wel, 63% maakt niet uit
 - voorkeur eigen herkomstland: 17% liever wel, 21% liever niet, 63% maakt niet uit
-

-
- voorkeur eigen leeftijd: 17% liever wel, 83% maakt niet uit
 - voorkeur eigen opleidingsniveau: 46% liever wel, 54% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (88%), beter leren verstaan (88%)
 - doel: praten met instanties (88%)
-

Antilliaanse werklozen (N=18)

Verbeteren Nederlands

- 56% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 38% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 62% wil 3 dagdelen per week
- cursuslocatie: 69% ROC
- duaal traject: 15% alleen met taal, 23% met werk, 31% met beroepsopleiding, 8% met opvoedingsondersteuning, 23% anders
- eigen bijdrage: 15% geen bezwaar, 46% afhankelijk van bijdrage, 30% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 46% ja, 54% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 46% ja, 54% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 8% liever niet, 92% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 15% liever wel, 38% liever niet, 46% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 38% liever wel, 8% liever niet, 46% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 27% liever wel, 73% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (85%)
 - doel: praten met instanties (92%)
-

Antilliaanse opvoeders (N=17)

Verbeteren Nederlands

- 100% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 76% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 24% wil 3 dagdelen per week
 - cursuslocatie: 71% taalschool/ROC
 - duaal traject: 13% alleen met taal, 56% met werk, 31% met beroepsopleiding
 - eigen bijdrage: 18% geen bezwaar, 76% afhankelijk van bijdrage, 6% wel bezwaar
 - huiswerkbegeleiding: 41% ja, 59% nee
 - binnen 1 jaar cursus volgen: 81% ja, 19% nee
-

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 100% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 6% liever wel, 12% liever niet, 82% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 18% liever wel, 82% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 82% liever wel, 18% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (82%), woordenschat (82%), beter leren schrijven (82%)
 - doel: moeilijke teksten lezen en schrijven (88%)
-

Somalische werklozen (N=25)

Verbeteren Nederlands

- 92% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 39% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 39% wil 3 à 4 dagdelen per week
- cursuslocatie: 96% ROC
- duaal traject: 57% alleen met taal, 22% met werk, 17% met beroepsopleiding, 4% anders
- eigen bijdrage: 39% geen bezwaar, 26% afhankelijk van bijdrage, 30% wel bezwaar
- huiswerkbegeleiding: 73% ja, 27% nee
- binnen 1 jaar cursus volgen: 74% ja, 26% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 57% liever wel, 43% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 26% liever wel, 22% liever niet, 52% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 74% liever wel, 26% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 77% liever wel, 23% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren spreken (91%)
 - doel: praten met instanties (83%)
-

Somalische opvoeders (N=25)

Verbeteren Nederlands

- 100% wil Nederlands verbeteren

Voorkeuren met betrekking tot cursus

- 12% wil 1 à 2 dagdelen cursus per week, 76% wil 3 à 4 dagdelen per week
 - cursuslocatie: 71% buurthuis
 - duaal traject: 68% alleen met taal, 12% met werk, 16% met beroepsopleiding, 4% anders
 - eigen bijdrage: 38% geen bezwaar, 33% afhankelijk van bijdrage, 29% wel bezwaar
-

-
- huiswerkbegeleiding: 96% ja, 4% nee
 - binnen 1 jaar cursus volgen: 58% ja, 42% nee

Samenstelling cursistengroep

- voorkeur eigen geslacht: 50% liever wel, 50% maakt niet uit
- voorkeur eigen herkomstland: 38% liever wel, 8% liever niet, 54% maakt niet uit
- voorkeur eigen leeftijd: 14% liever wel, 86% maakt niet uit
- voorkeur eigen opleidingsniveau: 68% liever wel, 32% maakt niet uit

Wat te leren en doel

- vaardigheid: beter leren verstaan (96%)
 - doel: zelfstandig functioneren (96%)
-

4 BEHOEFTE AAN TAALONDERWIJS: INHOUDELIJKE ASPECTEN

4.1 Inleiding

Naast de organisatorische kenmerken van de taallessen, zoals intensiteit, duur, locatie, samenstelling van de groep et cetera, is ook de vraag naar de inhoud van de taallessen belangrijk. Daarbij gaat het voornamelijk om de inventarisatie van de onderwerpen waarop oudkomers hun taalvaardigheid willen verbeteren. Met het inzicht dat verkregen wordt door de inhoudelijke domeinen te inventariseren, is het mogelijk de cursussen zoveel mogelijk in te richten op de doelsituaties van anderstaligen. Het gaat dus om het leren van taal in een bepaalde context die aansluit bij de leefwereld van de cursist en niet alleen om het aanleren van woorden die bij een bepaald domein behoren.

In paragraaf 4.2 is een inventarisatie gemaakt van de domeinen waarin oudkomers geïnteresseerd zijn. In paragraaf 4.3 is per domein gekeken wat de belangrijkste onderwerpen van de domeinen zijn.

4.2 Inhoudelijke domeinen

In de vragenlijst is aan de respondenten gevraagd om spontaan aan te geven op welke thema's (domeinen) zij de Nederlandse taal beter willen leren. Het domein gezondheid scoort het hoogst; 56 procent van de respondenten noemt dit domein spontaan. Daarna volgen de domeinen werken (40%) en onderwijs kinderen (38%).

Naast het spontaan noemen van domeinen, is ook per domein gevraagd of de oudkomers het belangrijk vinden om over dat specifieke domein taallessen te krijgen. Deze wijze van vragen leidt ertoe dat de score op bijna ieder domein flink toeneemt. De meestgenoemde domeinen zijn geldzaken (47%), kinderen en opvoeding en wonen (beide 46%). In tabel 4.1 staat een overzicht van de scores per domein. Aan de oudkomers is gevraagd een top drie te geven van de voor hun belangrijkste domeinen. Gezondheid staat boven aan de lijst van belangrijke domeinen, gevolgd door de domeinen onderwijs kinderen en werk.

De top 5 van belangrijke domeinen uit tabel 4.1 komt overeen met de top 5 van het behoefteonderzoek in de pilotgemeenten.¹

¹ Klaver, J. en M. Brink (2002) *Onderzoek naar de cursusbehoefte van oudkomers*, Amsterdam: RegioPlan.

Tabel 4.1 Inhoudelijke domeinen in percentages (geordend op basis van de top 3 van belangrijke domeinen).

	Spontaan genoemd %	Belangrijk na opnoemen %	Top 3 van belangrijkste domeinen %
	N=169	N=157	N=171
Gezondheid	56	39	55
Onderwijs kinderen	38	46	38
Werken	40	41	35
Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie	32	48	30
Geldzaken en belastingen	34	50	25
Kinderen en opvoeding	24	47	23
Cultuur, maatschappij en vrije tijd	28	45	22
Onderwijssysteem in Nederland	30	46	20
Eigen opleiding/studie	20	45	17
Wonen	23	50	17
Ouder worden in Nederland	13	38	10
Verkeer en vervoer	13	41	2
Anders	6	1	0

Wanneer we kijken naar de doelgroep dan blijken er verschillen te bestaan in het belang dat zij hechten aan de domeinen. Uit tabel 4.2a blijkt dat zowel werklozen als opvoeders gezondheid het belangrijkste domein vinden (voor beide doelgroepen 55%). Het tweede belangrijke domein verschilt echter. Bij werklozen komt het domein werk met 44 procent op de tweede plaats, van de opvoeders vindt 28 procent het domein werk belangrijk. Bij de opvoeders staat op de tweede plaats het domein onderwijs kinderen (54%). Twintig procent van de werklozen vindt het belangrijk om op dit domein toegespitste taallessen te krijgen. In tabel 4.2a en 4.2b staan naar subdoelgroep de belangrijkste domeinen genoemd (in bijlage 2 staat een totaal overzicht van de interesse in de inhoudelijke domeinen per subdoelgroep). Op de Antillianen na staat bij alle herkomstlanden het domein gezondheid bovenaan. Bij Antillianen komt gezondheid niet voor in de top 3; 19 procent van de Antillianen vindt het belangrijk om taallessen gericht op gezondheid te volgen.

Tabel 4.2a Top 3 belangrijkste domeinen naar doelgroep (%)

Werklozen (N=87)	%	Opvoeders (N=92)	%
Gezondheid	48	Gezondheid	57
Werk	43	Onderwijs kinderen	51
Sociale en juridische zaken	23	Sociale en juridische zaken	35

Uit tabel 4.2b blijkt dat werkloze vrouwen het domein gezondheid aanzienlijk belangrijker vinden dan werkloze mannen.

Tabel 4.2b Top 3 belangrijkste domeinen van werklozen naar geslacht (%)

Man (N=54)	%	Vrouw (N=33)	%
Werk	44	Gezondheid	70
Gezondheid	35	Werk	39
Sociale en juridische zaken	30	Kinderen en opvoeding	33

Tabel 4.2c Belangrijkste domeinen naar subdoelgroep (%)

Marok. werkloos	%	Turk. werkloos	%	Antil. werkloos	%	Som. Werkloos	%
Gezondheid	63	Gezondheid	48	Geldzaken en belastingen	50	Gezondheid	60
Werken	47	werken	48	Sociale en juridische zaken	22	Werken	48
Kinderen en opvoeding	47	Onderwijs kinderen	44	Werken	22	Cultuur, maatschappij en vrije tijd	32
				Wonen	22		
				Ouder worden in Nederland	22		

Marok. opvoeder	%	Turk. opvoeder	%	Antil. opvoeder	%	Som. Opvoeder	%
Gezondheid	56	Gezondheid	84	Sociale en juridische zaken	65	Onderwijssysteem in Nederland	56
Onderwijs kinderen	56	Onderwijs kinderen	80	Werken	53	Gezondheid	52
Sociale en juridische zaken	36	Cultuur, maatschappij en vrije tijd	32	Geldzaken	53	Onderwijs kinderen	40

Bij vijf van de acht subdoelgroepen staat gezondheid bovenaan de top 3 van belangrijke domeinen. Van de Turkse opvoeders vindt 84 procent gezondheid belangrijk. Dit is een aanzienlijk hoger percentage dan bij de andere subdoelgroepen. Ook het onderwijs van de kinderen wordt door Turkse opvoeders vaker belangrijk gevonden dan door andere subdoelgroepen (zie tabel 4.2c).

Alleen bij de Antilliaanse werklozen en Antilliaanse opvoeders komt het domein geldzaken voor in de top 3. Uit onderzoek onder Antillianen en Arubanen² is gebleken dat de financiële problemen van Antillianen aanzienlijk zijn. Voor de Antilliaanse werklozen en opvoeders is het domein sociale en juridische zaken ook belangrijk.

Bij alle werklozen komt het domein werken in de top 3 voor. Bijna de helft van de Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen vindt het domein werken belangrijk (respectievelijk 48, 47 en 48 procent). Bij de Antilliaanse werklozen is dit percentage lager, namelijk 22 procent.

² Klaver, J. (2001) *Antillianen en Arubanen naar werk: evaluatie van de experimentele stimuleringsprojecten voor Antilliaanse en Arubaanse jongeren*, Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

4.3 Thematische uitwerking van de domeinen

In deze paragraaf worden de inhoudelijke domeinen in volgorde van belangrijkheid nader uitgewerkt, dat wil zeggen binnen een domein wordt gekeken welke onderwerpen van belang worden geacht. Het gaat hierbij dus om aspecten waar in de taalles aandacht aan besteed zou moeten worden. In dit hoofdstuk worden alleen die onderwerpen genoemd waarvan tenminste vijftig procent van de oudkomers heeft aangegeven dit een belangrijk onderwerp te vinden. Bij sommige domeinen is het aantal respondenten zeer gering.

Gezondheid

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein gezondheid zijn taal met betrekking tot instellingen voor gezondheidszorg en ziekte.

Tabel 4.3 Aspecten van gezondheidszorg, multi response (N= 92)

	%	Abs.
Instellingen voor gezondheidszorg (apotheken, tandartsen et cetera)	88	81
Ziekte (artsbezoek, recepten, eerste hulp, medicijnen, soa)	86	79
Ziektekostenverzekering	65	60
Eten (gezonde voeding, afvallen, diëten)	58	53

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Onderwijs kinderen

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein onderwijs kinderen zijn taal met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs, de studie en schoolkeuze, huiswerk en leerplicht en sancties.

Tabel 4.4 Aspecten van onderwijs kinderen, multi response (N= 65)

	%	Abs.
Kwaliteit van het onderwijs	74	48
Studie en schoolkeuze	69	45
Huiswerk	63	41
Leerplicht en sancties	62	40
Studiefinanciering	60	39
Ouderavonden	59	38
Blijven zitten	57	37
Lesmateriaal	54	35

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Werken

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein werken zijn taal met betrekking tot de rechten en plichten voor werkzoekenden, informatie over zoeken naar werk en sollicitatieprocedures.

Tabel 4.5 Aspecten van werken, multi response (N= 51)

	%	Abs.
Rechten en plichten voor werkzoekenden	88	52
Sollicitatieprocedures	83	49
Informatie over zoeken naar werk	80	47
Advertenties selecteren	56	33
Inschrijven bij uitzend- en arbeidsbureaus	54	32

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein sociale en juridische zaken zijn taal met betrekking tot sociale zekerheid en juridische hulp.

Tabel 4.6 Aspecten van sociale en juridische zaken, multi response (N= 52)

	%	Abs.
Sociale zekerheid	83	43
Juridische hulp	83	43
Verzekeringen	54	28
Inhoud vreemdelingenwet	54	28
Rechten en plichten verblijfsrechtelijke status	52	27

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Geldzaken en belastingen

Het belangrijkste onderwerp binnen het domein geldzaken en belastingen is taal met betrekking tot regionale belastingen en heffingen. Ook in taal met betrekking tot de rechten en plichten ten aanzien van belastingen en het sofinummer zijn de oudkomers geïnteresseerd.

Tabel 4.7 Aspecten van geldzaken en belastingen, multi response (N= 42)

	%	Abs.
Rechten en plichten ten aanzien van belastingen	91	38
Belastingstelsel	67	28
Belastingformulier invullen	64	27
Regionale belastingen en heffingen	64	27

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Kinderen en opvoeding

Het belangrijkste onderwerp binnen het domein kinderen en opvoeding is taal met betrekking tot opvoeding en corrigeren. In iets mindere mate zijn de oudkomers ook geïnteresseerd in taal met betrekking tot vrijetijdsbesteding, kinderbijslag en kinderopvang.

Tabel 4.8 Aspecten van kinderen en opvoeding, multi response (N= 39)

	%	Abs.
Opvoeding en corrigeren	80	31
Vrije tijdsbesteding	62	24
Kinderbijslag	54	21

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Cultuur, maatschappij en vrije tijd

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein cultuur zijn taal met betrekking tot omgangsregels en sociaal culturele activiteiten.

Tabel 4.9 Aspecten van cultuur, maatschappij en vrije tijd, multi response (N= 37)

	%	Abs.
Omgangsregels	81	30
Sociaal culturele activiteiten	73	27
Nederlandse cultuur en gewoonten	76	28
Communiceren met instanties	62	23

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Onderwijssysteem in Nederland

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein onderwijssysteem in Nederland zijn taal met betrekking tot basis- en speciaal onderwijs en beroepsonderwijs.

Tabel 4.10 Aspecten van onderwijssysteem in Nederland, multi response (N= 34)

	%	Abs.
Basis en speciaal onderwijs	77	26
Beroepsonderwijs	74	25
Voortgezetonderwijs	65	22
Volwasseneducatie	65	22
Leerplicht en sancties	60	18
Studiekosten	59	20
Onderwijssysteem in Nederland	59	20

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Eigen opleiding/studie

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein eigen opleiding zijn taal met betrekking tot informatie krijgen over opleidingen en studie en individuele opleidingsmogelijkheden.

Tabel 4.11 Aspecten van eigen opleiding, multi response (N= 29)

	%	Abs.
Informatie krijgen over opleiding en studie	83	24
Passende opleiding vinden	76	22
Individuele opleidingsmogelijkheden	72	21
Aansluiting taalcursussen en beroepsopleiding	69	20
Benodigde vooropleiding	59	17
Inschrijven	59	17
Waarde diploma Nederlandse beroepsopleiding	55	16
Opleidingen in combinatie met werk	55	16
Locaties en duur opleidingen	55	16
Kennis met betrekking tot maatschappijleer	55	16

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Wonen

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein wonen zijn taal met betrekking tot het huren van een huis en de nutsbedrijven.

Tabel 4.12 Aspecten van wonen, multi response (N= 29)

	%	Abs.
Huis huren	90	26
Nutsbedrijven (regelen van water, gas, licht en postverzending)	69	20
Omgaan met water/gas/licht	69	20
Buurt en voorzieningen	59	17
Afval	52	15

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Ouder worden in Nederland

De belangrijkste onderwerpen binnen het domein ouder worden in Nederland zijn taal met betrekking tot uitkeringen en kortingen voor ouderen.

Tabel 4.13 Aspecten van ouder worden in Nederland, multi response (N= 17)

	%	Abs.
Uitkeringen	88	15
Kortingen voor ouderen	77	13
Woonvoorzieningen	53	9

Percentering op aantal cases (som > 100%).

Verkeer en vervoer

Slechts vier oudkomers hebben aangegeven verkeer en vervoer een belangrijk domein te vinden. Taal over verkeersregels en het gebruik van vervoersmiddelen vinden drie van de vier oudkomers belangrijk.

Tabel 4.14 Aspecten van verkeer en vervoer, multi response (N= 4)

	%	Abs.
Verkeersregels	75	3
Gebruik vervoersmiddelen	75	3
Eisen aan vervoersmiddelen	50	2
Openbaar vervoer	50	2

Percentering op aantal cases (som > 100%).

4.4 Samenvatting

Uit het bovenstaande blijkt dat de wensen ten aanzien van de inhoud van de taalcursus verschilt per doelgroep en land van herkomst. Dit heeft te maken met de positie die de verschillende oudkomers innemen (bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid voor het opvoeden van de kinderen). De domeinen die de geïnterviewde oudkomers in Tilburg belangrijk vinden, komen voor een groot deel overeen met de domeinen die door de oudkomers uit de pilotgemeenten belangrijk gevonden werden (onderwijs kinderen, gezondheid en werk).

Hieronder wordt per subdoelgroep aangegeven wat zij de belangrijkste inhoudelijke domeinen vinden waarop de taalles toegespitst zou moeten worden.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Marokkaanse werklozen

Deze groep heeft de voorkeur voor de domeinen:

- gezondheid;
- kinderen en opvoeding;
- werk.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Marokkaanse opvoeders

Deze groep heeft de voorkeur voor de domeinen:

- onderwijs kinderen;
- gezondheid.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Turkse werklozen

Deze groep heeft de voorkeur voor de domeinen:

- gezondheid;
- werk;
- onderwijs kinderen.

De cursusbehoefte van Turkse werklozen komt in grote mate overeen met de cursusbehoefte van Marokkaanse werklozen.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Turkse opvoeders

Deze groep heeft een uitgesproken voorkeur voor de domeinen:

- gezondheid;
- onderwijs kinderen.

De cursusbehoefte van Turkse opvoeders is voor een groot deel hetzelfde als die van de Marokkaanse opvoeders.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Antilliaanse werklozen

Deze groep heeft minder duidelijke voorkeuren dan de andere groepen. Het meestgenoemd is:

- geldzaken.

De cursusbehoefte van Antilliaanse werklozen wijkt af van de cursusbehoefte van Marokkaanse en Turkse werklozen.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Antilliaanse opvoeders

Deze groep heeft een voorkeur voor de domeinen:

- sociale en juridische zaken;
- werk;
- geldzaken.

Deze cursusbehoefte wijkt af van de cursusbehoefte van Marokkaanse en Turkse opvoeders. Zowel de Antilliaanse opvoeders als de Antilliaanse werklozen geven de voorkeur aan het domein geldzaken. Bij geen van de andere subdoelgroepen scoort dit domein zo hoog.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Somalische werklozen

Deze groep heeft een voorkeur voor de domeinen:

- gezondheid;
- werk.

Deze cursusbehoefte is voor een groot deel gelijk aan de cursusbehoefte van Turkse en Marokkaanse werklozen.

Inhoudelijke cursusbehoefte van Somalische opvoeders

Deze groep heeft een voorkeur voor de domeinen:

- onderwijssysteem in Nederland;
- gezondheid;
- onderwijs kinderen.

De behoefte aan het domein gezondheid en onderwijs kinderen komt overeen met de cursusbehoefte van de Turkse en Marokkaanse opvoeders. De behoefte aan het domein onderwijssysteem in Nederland wijkt af van die van de Turkse en Marokkaanse opvoeders.

5 ANDERE CURSUSBEHOEFTEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de eventuele behoeften van oudkomers aan andere cursussen dan taalonderwijs. Het gaat hierbij om de vraag of men los van een taalcursus nog andere cursuswensen heeft, in tegenstelling tot de vraag in hoofdstuk 3 waarbij gevraagd werd of men een combinatie van taal met een andere cursus zou willen. In paragraaf 5.2 wordt de behoefte aan andere cursussen in kaart gebracht en de kenmerken van die cursussen.

5.2 Behoeftte aan andere cursussen

Van de 179 respondenten geven 88 oudkomers aan eventueel ook een andere opleiding of cursus te willen volgen; dit is 49 procent van de oudkomers. Een iets grotere groep (91 oudkomers, 51%) geeft aan geen andere cursus of opleiding te willen volgen. Zowel de wens van de opvoeders als die van de werklozen sluiten precies aan bij het algemene beeld: 49 procent van zowel de opvoeders als van de werklozen wil wel een andere cursus volgen, 51 procent wil geen andere cursus volgen.

Uit tabel 5.1 blijkt dat Antilliaanse en Somalische opvoeders een andere cursusbehoefte hebben dan de andere oudkomers. Antilliaanse opvoeders willen relatief vaak een andere cursus volgen (76%); Somalische opvoeders relatief minder vaak (28%).

Tabel 5.1 Behoeftte aan het volgen van een andere cursus in percentages (N=179)

	Ja %	Ja abs.	Nee %	Nee abs.	Totaal
Werkloos (N=87)	49	43	51	44	100
Marokkaanse werkloos (N=19)	53	10	47	9	100
Turkse werkloos (N=25)	48	12	52	13	100
Antilliaanse werkloos (N=18)	50	9	50	9	
Somalische werkloos (N=25)	48	12	52	13	100
Opvoeder (N=92)	49	45	51	47	100
Marokkaanse opvoeder (N=25)	44	11	56	14	100
Turkse opvoeder(N=25)	56	14	44	11	100
Antilliaanse opvoeder (N=17)	76	13	24	4	100
Somalische opvoeder (N=25)	28	7	72	18	100
Totaal	49	88	51	91	100

In tabel 5.2 staat een overzicht van het soort cursussen dat oudkomers zouden willen volgen uitgesplitst naar doelgroep. Vooral een beroepsopleiding en een cursus basisinformatica zijn door de oudkomers veel genoemd. Van de opvoeders heeft 52 procent interesse in een beroepsopleiding, bij werklozen is dit percentage 51 procent. Van de werklozen wil 47 procent een cursus basisinformatica tegenover 43 procent van de opvoeders.

Somalische werklozen en in iets mindere mate Antilliaanse werklozen zijn vooral geïnteresseerd zijn in een cursus basisinformatica, respectievelijk 67 en 50 procent (zie tabel 5.2). Van de Turkse werklozen is 67 procent geïnteresseerd in een beroepsopleiding. Van de Antilliaanse opvoeders is 92 procent geïnteresseerd in een beroepsopleiding. Het is dus niet zo dat opvoeders per definitie geïnteresseerd zijn in cursussen op het gebied van opvoedingsondersteuning. Bij de andere opvoeders ligt het percentage geïnteresseerden in een beroepsopleiding beduidend lager dan bij de Antilliaanse opvoeders.

Tabel 5.2 Type cursus naar (sub)doelgroep (N=85)

	Opvoedings- onderst.	Beroeps- opleiding	Creatieve cursus	Sportieve cursus	Basis- informatica	Rekenen	Anders
Werklozen (N=41)	7	51	17	5	47	10	7
Marok. werkl. (N=9)	11	44	22	0	22	22	0
Turks werkl. (N=12)	8	67	17	17	25	8	33
Antil. werkl. (N=8)	13	38	25	0	50	0	25
Som. werkl. (N=12)	0	50	8	0	67	8	8
Opvoeders (N=44)	18	52	27	25	43	7	11
Marok. opv. (N=10)	0	40	20	30	30	10	0
Turks opv. (N=14)	36	43	57	36	21	0	21
Antil. opv. (N=13)	8	92	8	23	77	0	15
Som. opv. (N=7)	29	14	14	0	43	29	0
Totaal (N=85)	13	52	22	15	42	8	14

Er zijn geen Marokkaanse opvoeders die een cursus opvoedingsondersteuning hebben aangekruist, van de Turkse opvoeders wil 36 procent een opvoedingsondersteuningscursus volgen, van de Somalische opvoeders 29 procent. Dit wijkt opvallend af van de voorkeur voor een duaal traject van deze opvoeders (hoofdstuk 3). Eenvijfde van de Marokkaanse en Turkse opvoeders (respectievelijk 20 en 21%) geeft namelijk de voorkeur aan een duaal traject met opvoedingsondersteuning. Van de Somalische opvoeders geeft niemand de voorkeur aan een duaal traject met opvoedingsondersteuning. De Somalische opvoeders zijn blijkbaar meer geïnteresseerd in een aparte opvoedingsondersteuningscursus, terwijl de Marokkaanse en Turkse opvoeders geïnteresseerd zijn in zowel een duaal traject met opvoedingsondersteuning als een aparte opvoedingsondersteuningscursus.

Voertaal van cursus

In tabel 5.3 staat een overzicht van de voorkeur voor de voertaal per type cursus. Vooral voor opvoedingsondersteuning, creatieve cursussen en sportieve cursussen geven oudkomers de voorkeur aan onderwijs in hun eigen taal. Bij beroepsopleiding en basisinformatica wordt de voorkeur gegeven aan cursus in het Nederlands. Mogelijk speelt de beeldvorming dat een beroepsopleiding of basisinformatica meestal alleen in het Nederlands gegeven wordt een rol bij het noemen van Nederlands als voorkeurstaal.

In vergelijking met het onderzoek in de pilotgemeenten willen relatief veel mensen een opvoedingsondersteuningscursus in het Nederlands (namelijk 64%). In de pilotgemeenten bedroeg dit percentage 33 procent. Ook voor de creatieve cursussen geldt dat de oudkomers in de pilotgemeenten deze cursussen het liefst in hun eigen taal willen volgen (58%) terwijl dit percentage bij de geïnterviewde oudkomers in Tilburg 29 procent bedraagt.

Tabel 5.3 Voorkeur voor voertaal per type cursus in percentages (N=84)

Type cursus	In het Nederlands	In eigen taal	Anders
Opvoedingsondersteuning (N=25)	64	32	4
Beroepsopleiding (N=78)	87	12	1
Creatieve cursus (N=34)	59	29	12
Sportieve cursus (N=29)	66	31	3
Basisinformatica (N=69)	83	12	6
Rekenen (N=13)	69	23	8
Anders (N=24)	46	54	0

Wanneer we de voorkeur voor de voertaal van een cursus afzetten tegen het land van herkomst dan blijkt dat vooral Turken de voorkeur geven aan cursus in hun eigen taal. Dit komt overeen met de bevindingen uit hoofdstuk 3 waarin 75 procent van de Turken aangeeft informatie over de taal cursus in eigen taal te willen ontvangen.

Locatie van cursus

Het ROC en het buurthuis worden het meestgenoemd als voorkeurslocatie voor het volgen van een cursus. Waarschijnlijk zijn deze twee locaties ook het meest bekend bij de oudkomers.

In tabel (5.4) staat een overzicht van het aantal keer dat de voorkeur gegeven is aan een locatie voor een bepaald soort cursus. De meeste oudkomers die een beroepsopleiding willen volgen, geven de voorkeur aan het ROC. Ook voor de cursus basisinformatica wordt het ROC vaak als voorkeurslocatie genoemd. Daarnaast geven ook veel oudkomers die een basisinformaticacursus willen volgen aan dat zij dat in een buurthuis willen volgen. Voor creatieve cursussen gaan de oudkomers liever naar het buurthuis

Tabel 5.4 Overzicht van locatievoorkeur per cursussoort in absolute aantallen

	ROC	School van kinderen	Moskee, kerk, synagoge	Zelf-organisatie	Buurthuis	Anders
Opvoedingsondersteuning (N=10)	4	4	0	3	6	3
Beroepsopleiding (N=41)	37	2	0	3	5	4
Creatieve cursus (N=18)	3	2	2	6	11	4
Sportieve cursus (N=12)	2	0	0	2	6	8
Basisinformatica (N=35)	28	4	0	2	16	0
Rekenen (N=6)	2	2	0	0	3	1
Anders (N=10)	8	3	0	0	0	0
Totaal (N=186)	84	17	2	16	47	20

Informatieverstrekking

Voor oudkomers is het belangrijkste kanaal om informatie te verkrijgen over cursussen de gemeente (64%). Naast de gemeente worden ook de sociale dienst van de gemeente, buurthuizen en het CWI veelgenoemd. In tabel 5.5 staat een overzicht van de genoemde informatiekanalen.

Tabel 5.5 Informatiekanalen over cursussen in percentages (N=87)

Informatiekanaal	% (som > 100%)
Gemeente	64
Sociale dienst	32
Buurthuis	29
Arbeidsbureau/cwi	25
School van kinderen	20
Lokale radio/televisie	12
Moskee, kerk, synagoge	10
Anders	7

De oudkomers hebben geen duidelijke voorkeur voor de taal waarin de informatie wordt verstrekt: 36 procent wil de informatie het liefst in eigen taal, 34 procent in het Nederlands en 30 procent maakt het niets uit. Opvoeders geven vaker dan werklozen de voorkeur aan informatie in hun eigen taal. Werklozen geven vaker de voorkeur aan informatie in het Nederlands (zie tabel 5.6).

Vooral Turkse werklozen en Somalische opvoeders ontvangen de informatie graag in hun eigen taal (respectievelijk 92 en 71%). Opvallend is dat geen van de Turkse werklozen informatie over cursussen in het Nederlands wil ontvangen. Bij de andere groepen werklozen is het percentage oudkomers dat informatie in het Nederlands wil ontvangen aanzienlijk hoger.

Tabel 5.6 Voorkeur voor taal waarin informatie wordt verstrekt naar (sub)doelgroep (%) (N=86)

	In eigen taal	In Nederlands	Maakt niet uit	Totaal
Werklozen (N=43)	33	39	28	100
Marokkaanse werkloos (N=10)	10	50	40	100
Turkse werkloos (N=12)	92	0	8	100
Antilliaanse werkloos (N=9)	0	78	22	100
Somalische werkloos (N=12)	17	42	42	100
Opvoeders (N=43)	42	28	30	100
Marokkaanse opvoeder (N=9)	33	11	56	100
Turkse opvoeder (N=14)	57	14	29	100
Antilliaanse opvoeder (N=13)	15	54	31	100
Somalische opvoeder (N=9)	71	29	0	100
Totaal (N=86)	37	34	29	100

5.3 Samenvatting

Behoefte aan andere cursussen

- 88 van de 179 oudkomers geven aan een andere cursus dan een taal cursus te willen volgen. Er is nauwelijks verschil naar herkomstland waarneembaar. Van deze 88 oudkomers behoort 49 procent tot de groep werklozen en 51 procent tot de opvoeders.
- Vooral in een beroepsopleiding en cursus basisinformatica zijn veel oudkomers geïnteresseerd.
- Vooral bij beroepsopleiding en basisinformatica geven respondenten vaak de voorkeur aan een cursus in het Nederlands. Bij opvoedingsondersteuning, creatieve cursussen en sportieve cursussen geven oudkomers vaker de voorkeur aan onderwijs in hun eigen taal.
- Het ROC en het buurthuis worden het meest genoemd als voorkeurslocatie voor het volgen van een cursus. Vooral voor een beroepsopleiding en basisinformatica wordt het ROC veel genoemd. Bij creatieve cursussen en rekencursussen noemt men vaker het buurthuis.
- Voor oudkomers is de gemeente de belangrijkste verstrekker van informatie over cursussen.
- Turkse werklozen en Somalische opvoeders geven relatief vaak de voorkeur aan informatie in hun eigen taal. Antillianen, zowel werklozen als opvoeders, hebben een voorkeur voor informatie in het Nederlands. Somaliërs en Marokkanen zijn minder uitgesproken in hun voorkeur voor een taal.

Kenmerken respondenten

Marokkaanse werklozen (N=19)

- 53% wil een andere cursus volgen
- vooral beroepsopleiding (40%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 10% eigen taal, 50% Nederlands, 40% maakt niets uit

Marokkaanse opvoeders (N=25)

- 44% wil een andere cursus volgen
- vooral beroepsopleiding (40%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 33% eigen taal, 11% Nederlands, 56% maakt niets uit.

Turkse werklozen (N=25)

- 48% wil een andere cursus volgen
- vooral beroepsopleiding (67%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 92% eigen taal, 8% maakt niets uit

Turkse opvoeders (N=25)

- 56% wil een andere cursus volgen
- vooral creatieve cursus (57%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 57% eigen taal, 14% Nederlands, 29% maakt niets uit

Antilliaanse werklozen (N=18)

- 50% wil een andere cursus volgen
- vooral basisinformatica (50%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 78% Nederlands, 22% maakt niets uit

Antilliaanse opvoeders (N=17)

- 76% wil een andere cursus volgen
- vooral beroepsopleiding (92%)
- taal waarin informatie wordt verstrekt: 15% eigen taal, 54% Nederlands, 31% maakt niets uit

Somalische werklozen (N=25)

- 48% wil een andere cursus volgen
 - vooral basisinformatica (67%)
 - taal waarin informatie wordt verstrekt: 17% eigen taal, 42% Nederlands, 42% maakt niets uit
-

Somalische opvoeders (N=25)

- 28% wil een andere cursus volgen
 - vooral basisinformatica (43%)
 - taal waarin informatie wordt verstrekt: 71% eigen taal, 29% Nederlands
-

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Inleiding

In de kadernotitie Taskforce Inburgering Tilburg (TinT) kiest de gemeente Tilburg voor een integrale aanpak van de inburgering van oud- en nieuwkomers. De gemeentelijke projectgroep TinT is opgericht om aan dit proces een stevige impuls te geven. Ze heeft daartoe een verbeteragenda opgesteld met de volgende onderwerpen:

- Versterking van de regiefunctie.
- Ontwikkelen van een integrale visie op inburgering.
- Ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken.
- Realiseren van een goede informatievoorziening zowel op klant- als beleidsniveau.

Het onderzoek naar de onderwijsbehoefte van oudkomers sluit aan bij het ontwikkelen van een vraaggestuurde wijze van werken. Gemeente Tilburg wil daarbij gebruik maken van het instrument dat RegioPlan in opdracht van de Taskforce Inburgering in het voorjaar van 2002 heeft uitgetest in vier gemeenten¹. Met dit instrument wordt inzicht verkregen in de cursusbehoefte van groepen oudkomers.

In de periode december 2002 en januari 2003 zijn 179 oudkomers (87 werklozen, 92 opvoeders) uit Tilburg geïnterviewd over hun behoeften met betrekking tot het volgen van taalonderwijs en eventuele andere cursussen. De interviews zijn gehouden onder de twee prioritaire doelgroepen van het oudkomersbeleid: opvoeders en werklozen met een taalachterstand. Het onderzoek heeft zich gericht op de volgende etnische groepen: Marokkanen, Turken, Antillianen en Somaliërs.

In paragraaf 6.2 geven we de belangrijkste conclusies weer. Op basis van de conclusies volgen in paragraaf 6.3 de aanbevelingen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de uitkomsten van dit onderzoek. Het geeft een indicatief profiel aan van de behoeften. Uiteindelijk zal bij een intake op individueel niveau bepaald moeten worden wat de exacte onderwijsvraag is.

6.2 Conclusies

Van de geïnterviewde oudkomers heeft 63 procent in het verleden een taalcursus gevolgd. Tussen de verschillende subdoelgroepen bestaan grote verschillen. Somaliërs en Turken hebben relatief vaak een taalcursus gevolgd. Over het algemeen kan gesteld worden dat werklozen vaker een taalcursus gevolgd hebben dan opvoeders. Antillianen vormen een uitzonde-

¹ Klaver, J en Brink, M. (2002) *Onderzoek naar de cursusbehoefte van oudkomers*. Amsterdam: RegioPlan.

ring hierop: Antilliaanse opvoeders hebben vaker een taal cursus gevolgd dan Antilliaanse werklozen.

Van de geïnterviewde oudkomers wil 88 procent zijn/haar Nederlands verbeteren. Opvoeders geven vaker dan werklozen aan dat zij hun Nederlands te willen verbeteren. Bijna tweederde van de oudkomers denkt binnen een jaar een cursus te gaan volgen. Een belangrijke voorwaarde voor het op korte termijn volgen van taalonderwijs is kinderopvang. Met name opvoeders hebben behoefte aan kinderopvang.

Belangrijke doelen om een taal cursus te volgen zijn ‘het kunnen praten met burens en leerkrachten, op scholen en in winkels’ en ‘het kunnen praten met instanties’. Het beter leren spreken en verstaan van de Nederlandse taal zijn de meestgenoemde vaardigheden die oudkomers willen leren op een taal cursus. De vaardigheden die de Antillianen willen leren bij een taal cursus wijken af van de vaardigheden die Turken, Marokkanen en Somaliërs noemen. Antillianen geven aan moeilijkere teksten te willen leren lezen en schrijven. Dit heeft te maken met het feit dat Antillianen over het algemeen een bredere basiskennis van het Nederlands hebben dan de andere drie groepen geïnterviewde oudkomers.

Ook de interesse in inhoudelijke domeinen van de Antillianen wijkt duidelijk af van de andere drie groepen oudkomers die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn. Zowel de Antilliaanse opvoeders als de Antilliaanse werklozen geven de voorkeur aan het domein geldzaken. Dit domein scoort bij de andere oudkomers aanzienlijk lager. Ook zijn de Antillianen vaker dan gemiddeld geïnteresseerd in informatie over sociale en juridische zaken. Bij de andere groepen oudkomers wordt ook dit domein minder vaak belangrijk gevonden.

De belangstelling voor inhoudelijke domeinen van de verschillende subdoelgroepen vertoont voor een aantal van deze subdoelgroepen overeenkomsten. Zowel de Antilliaanse werklozen als de Antilliaanse opvoeders hebben voorkeur voor het domein geldzaken en sociale en juridische zaken. Ook de inhoudelijke cursusbehoefte van de Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen lijkt in grote mate op elkaar. Deze drie subgroepen hebben allemaal voorkeur voor de domeinen *gezondheid* en *werk*. Marokkaanse werklozen hebben daarbij de nog de voorkeur voor het domein *kinderen en opvoeding*; Turkse werklozen voor *onderwijs kinderen*. Ook de belangstelling in inhoudelijke domeinen van de Turkse, Marokkaanse en Somalische opvoeders vertoont overeenkomsten. Zij hebben voorkeur voor de domeinen *onderwijs kinderen* en *gezondheid*. Voor de Somalische opvoeders is het onderwijssysteem in Nederland ook nog een interessant inhoudelijk domein.

Feitelijk kunnen de oudkomers op basis van hun voorkeur voor inhoudelijke domeinen in drie groepen worden ingedeeld:

1. Antilliaanse werklozen en opvoeders;
2. Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen;
3. Turkse, Marokkaanse en Somalische opvoeders.

Hieronder wordt per groep kort een beeld gegeven van het opleidings- en taalniveau en de wensen ten aanzien van de cursus (te leren vaardigheden en doelen, organisatorische kenmerken en de samenstelling van de groep). De aanbevelingen in paragraaf 6.3 wordt voor iedere hierbovengenoemde groep gedaan. Het geeft per groep aan welke wensen er zijn. De exacte onderwijsvraag dient op individueel niveau bij de intake van een cursus bepaald te worden.

ad 1) Antilliaanse werklozen en opvoeders

Het taalniveau van de geïnterviewde Antilliaanse werklozen lijkt redelijk op dat van de opvoeders. Werklozen geven iets vaker dan opvoeders aan dat zij vaak moeite hebben met het lezen en/of spreken van de Nederlandse taal. Het opleidingsniveau van de Antillianen is laag. Opvoeders zijn hoger opgeleid dan de werklozen. De opvoeders hebben zowel in eigen land als in Nederland vaker een opleiding gevolgd en/of afgerond dan de werklozen. Bijna de helft van de Antilliaanse opvoeders werkt.

Het belangrijkste doel dat Antilliaanse opvoeders nastreven bij het volgen van een cursus is het lezen en schrijven van moeilijke teksten. Bij Antilliaanse werklozen staat dit weliswaar niet bovenaan het lijstje, maar toch geeft bijna zeventig procent van de Antilliaanse werklozen aan dat het lezen en schrijven van moeilijke teksten een belangrijk doel voor hen is. Het beter leren spreken van de Nederlandse taal is voor beide groepen een vaardigheid die erg belangrijk gevonden wordt. De mening van de beide groepen Antillianen ten aanzien van de voorkeur van de samenstelling van de cursusgroep vertoont zowel overeenkomsten als verschillen. De Antillianen zijn onverschillig over de samenstelling van de cursistengroep naar geslacht. Het verschil in mening over de samenstelling van de groep naar opleidingsniveau is groter. De Antilliaanse opvoeders hebben een sterke voorkeur voor medecursisten met ongeveer hetzelfde opleidingsniveau, de werklozen zijn hierover wat onverschilliger.

De beide subgroepen hebben een voorkeur voor een taal cursus op het ROC. Ook over een eventueel duaal traject denken ze redelijk gelijk. Het aandeel Antilliaanse werklozen dat geen duaal traject wil, is ongeveer even groot als het aandeel Antilliaanse opvoeders dat geen duaal traject wil. Voor een combinatie met een beroepsopleiding geldt hetzelfde: ongeveer evenveel Antilliaanse werklozen als Antilliaanse opvoeders is geïnteresseerd in een duaal traject met een beroepsopleiding.

De Antilliaanse opvoeders zijn zeer geïnteresseerd in cursussen die niet direct met opvoeding samenhangen: van de Antilliaanse opvoeders heeft 56 procent belangstelling voor een duaal traject met werk en 31 procent met een beroepsopleiding.

De Antilliaanse werklozen geven vaker dan de opvoeders de voorkeur aan een intensievere cursus. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat een aanzienlijk deel van de Antilliaanse opvoeders ook betaald werk heeft. Wat betreft inhoudelijke domeinen vertonen de beide groepen grote overeenkomsten (geldzaken en sociale en juridische zaken).

ad 2) Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen

Het taalniveau van de Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen vertoont grote overeenkomsten. Somaliërs en Turken hebben vaker dan de Marokkanen al eens een taal cursus gevolgd. Het opleidingsniveau van de Turken en Somaliërs is hoger dan dat van de Marokkaanse werklozen.

Voor de Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen is het beter leren spreken van het Nederlands de meestgenoemde vaardigheid die ze willen leren bij een taal cursus. Het belangrijkste doel is voor de drie subdoelgroepen het praten met instanties. Behalve deze leerdoelen en vaardigheden komt ook hun interesse in inhoudelijke domeinen voor een groot deel overeen (gezondheid en onderwijs kinderen).

De Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen geven over het algemeen de voorkeur aan een cursusgroep met mensen van ongeveer hetzelfde opleidingsniveau. Zij zijn redelijk onverschillig over de samenstelling naar herkomstland en in mindere mate naar geslacht (met uitzondering van de Somalische werklozen). Somalische werklozen geven overwegend voorkeur aan cursus met mensen van ongeveer dezelfde leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de Marokkaanse werklozen is hoger dan die van de Somaliërs, die van de Turken ligt iets lager, maar verschilt niet zoveel.

Voor de Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen geldt dat zij geïnteresseerd zijn in een duaal traject met werk of een beroepsopleiding. Respectievelijk 60, 47 en 39 procent van deze groepen werklozen heeft belangstelling voor een duaal traject met werk of een beroepsopleiding. Ook hun interesse voor een aparte beroepsopleiding (dus zonder de combinatie met een taal cursus) is groot (variërend van 38 tot 67%).

De Turkse, Marokkaanse en Somalische werklozen geven de voorkeur aan een niet-intensieve taal cursus op een ROC.

ad3) Turkse, Marokkaanse en Somalische opvoeders

Het opleidingsniveau van de Turkse opvoeders komt vrijwel overeen met die van de Somalische opvoeders, dat van de Marokkaanse opvoeders ligt gemiddeld iets lager. Hun kennis van het Nederlands is van ongeveer hetzelfde niveau. De Turkse en Somalische opvoeders hebben vaker dan de Marokkaanse opvoeders al eerder een taal cursus gevolgd.

De Turkse, Marokkaanse en Somalische opvoeders vinden het beter leren spreken en verstaan van het Nederlands belangrijke vaardigheden om te leren. Het belangrijkste doel verschilt per subdoelgroep, maar 'het praten met burens' wordt door alle subdoelgroepen vaak genoemd. Turken en Somaliërs noemen daarnaast 'het praten met instanties' en 'het zelfstandig functioneren' vaak. Marokkaanse opvoeders noemen dit veel minder vaak.

De Marokkaanse opvoeders geven relatief vaak aan dat zij graag een cursus volgen met mensen van hetzelfde geslacht. De Turkse en Somalische opvoeders zijn hier minder uitgesproken over. De Somalische opvoeders geven duidelijker de voorkeur aan een groep met medecursisten die ongeveer hetzelfde opleidingsniveau hebben. De Turkse opvoeders hebben in

zijn algemeenheid geen uitgesproken mening over de samenstelling van de cursusgroep. De Turkse, Somalische en Marokkaanse opvoeders willen het liefst een taal cursus in een buurt-huis volgen.

Somalische opvoeders hebben geen interesse in een duaal traject met een opvoedingsondersteuningscursus. Marokkaanse en Turkse opvoeders hebben hierin wel interesse. De Turkse, Somalische en in mindere mate ook de Marokkaanse opvoeders zijn ook geïnteresseerd in cursussen die te maken hebben met werk en beroepsopleiding. Vooral Turkse opvoeders zijn geïnteresseerd in een duaal traject met een beroepsopleiding (38%).

6.3 Aanbevelingen

De hierboven beschreven groepen vertonen duidelijke overeenkomsten op hun interesse in de inhoudelijke domeinen, hun taalniveau (moeite met lezen en spreken van het Nederlands), de doelen die zij nastreven en de vaardigheden die ze willen leren. In de aanbevelingen in deze paragraaf volgen eerst de meer algemene aanbevelingen. In het tweede deel van de paragraaf staan de meer pragmatische aanbevelingen.

Algemene aanbevelingen

Gezien de voorkeur voor inhoudelijke domeinen en het opleidings- en taalniveau van de oudkomers is het zinvol om de taal cursussen op maat aan te bieden. Hierbij kan rekening gehouden worden met de achtergrond en inhoudelijke voorkeur van de cursisten. De Antilliaanse opvoeders en werklozen hebben dezelfde voorkeuren voor inhoudelijke domeinen en ook de doelen die zij nastreven en de vaardigheden die ze willen leren komen voor een groot deel overeen. Op basis hiervan kan gesteld worden dat het zinvol is om een taal cursus voor Antillianen op te zetten waarbij speciale aandacht wordt besteed aan financiële zaken en sociale en juridische zaken. In de cursus dient onder meer aandacht te zijn voor spreekvaardigheid, schrijfvaardigheid en het vergroten van de woordenschat voor de cursisten. Om de cursus goed aan te laten sluiten op de wensen van de Antillianen kan deze het best gegeven worden op een ROC voor 2 à 3 dagdelen per week. Een combinatie met een beroepsopleiding of met werk is goed mogelijk. Een groot deel van de Antillianen geeft de voorkeur aan een combinatie van taal met werk of met een beroepsopleiding.

Voor de Turkse, Somalische en Marokkaanse werklozen kan de cursus ook het beste op een ROC gegeven worden. Over het aantal dagdelen heeft deze groep geen uitgesproken mening. Inhoudelijk dient de cursus vooral gericht te zijn op de thema's gezondheid en werk. Deze werklozen willen vooral beter leren spreken en praten met instanties is het belangrijkste doel dat zij hebben bij het volgen van een taal cursus. Voor de Turkse werklozen geldt dat de taal cursus gecombineerd kan worden met werk of met een beroepsopleiding omdat veel van deze

werklozen dit aangeeft. Voor Somalische en Marokkaanse werklozen is het echter beter om alleen een taal cursus aan te bieden omdat een groot deel van hen de voorkeur geeft aan alleen een taal cursus.

Voor Turkse, Somalische en Marokkaanse opvoeders zijn het beter leren spreken en beter leren verstaan de belangrijkste vaardigheden die in een cursus aangeboden dienen te worden. Inhoudelijk is het zinvol om de cursus te richten op de thema's gezondheid en onderwijs kinderen. De cursus kan voor hen het beste in een buurthuis worden aangeboden en in een niet-intensieve vorm. Vooral Turkse en Somalische opvoeders zijn geïnteresseerd in huiswerkbegeleiding.

Aanbevelingen: organisatorische aspecten van taal cursus

- Zorg voor een gevarieerd cursusaanbod wat betreft intensiviteit en de dagdelen waarop de cursussen worden aangeboden.
- Sluit met de cursustijden aan bij de schooltijden van de kinderen en biedt werkende opvoeders de mogelijkheid om 's avonds een cursus te volgen.
- Biedt cursussen aan op zowel het ROC als in buurthuizen.
- Let bij de samenstelling van de cursusgroep er vooral op dat het opleidingsniveau van de deelnemers ongeveer gelijk is. Plaatsing in een te moeilijke of te makkelijke groep leidt al gauw tot demotivatie.
- Stel groepen samen met een gemengde etnische herkomst.
- Zorg er voor dat er in ieder geval een aantal groepen zijn die uniform zijn wat betreft sekse samenstelling. Dit is met name voor de Marokkaanse en Somalische opvoeders van belang en zal de drempel voor deelname verlagen.
- Zorg voor een gedifferentieerd aanbod van zowel reguliere NT2-cursussen als duale trajecten (met beroepsopleiding en werk).
- Biedt opvoeders ook de mogelijkheid om duale trajecten gericht op werk of beroepsopleiding te volgen. Beperk het aanbod voor opvoeders dus niet alleen tot trajecten gericht op opvoedingsondersteuning.
- Veel oudkomers geven aan op korte termijn met een cursus te willen beginnen, maar de deelname van met name de opvoeders is afhankelijk van de beschikbaarheid van kinderopvang. Belangrijke randvoorwaarde voor deelname is de aanwezigheid van voldoende kinderopvangplaatsen.
- Voor een goed bereik is het voor veel leden van de doelgroep belangrijk om informatie over cursusaanbod in de eigen taal te ontvangen.

Aanbevelingen: inhoudelijke aspecten van taal cursus

- Taallessen die aansluiten bij de leefwereld en belangstelling van de deelnemers beklijven beter. Zorg daarom voor taallessen die aansluiten bij de context van de oudkomers. Be-

langrijke domeinen zijn in ieder geval: gezondheid, onderwijs kinderen, werk, en sociale en juridische zaken.

- Biedt werkloze vrouwen met kinderen ook de mogelijkheid om meer opvoedingsgerelateerde taaltrajecten te volgen, en andersom, biedt opvoeders ook taaltrajecten aan gericht op werk, sociale en juridische zaken, en geldzaken.
- Niet alle inhoudelijke voorkeuren hoeven in taalonderwijs geïntegreerd worden. Voor sommige onderwerpen kan het efficiënter zijn om bijvoorbeeld een voorlichtingsbijeenkomst te houden.

Aanbevelingen: andere cursussen

- Biedt voor creatieve cursussen, sportieve cursussen en opvoedingsondersteuningscursussen aan in de eigen taal en in buurthuizen.
- Biedt beroepsopleidingen en cursussen basisinformatica aan in het Nederlands. Zorg ervoor dat de cursus basisinformatica zowel op het ROC als in buurthuizen wordt aangeboden.

Vragenlijst

BIJLAGE 1:

De vragenlijst voor de werklozen is gelijk aan die van de opvoeders. Alleen de screeningsvragen zijn anders.

Naam interviewer:

Datum interview:

Woonplaats:

Vindplaats:

DEEL I: SCREENINGSVRAGEN : OPVOEDERS

Opvoeders zijn:

- vrouwen zonder uitkering met de zorg voor kinderen tot en met 18 jaar (meestal zijn dit vrouwen die een werkende partner hebben, maar het kunnen ook vrouwen zijn die zelf –af en toe – werken)
- vrouwen met een bijstandsuitkering of ww met kinderen jonger dan 5 jaar (meestal zal het hier gaan om alleenstaande vrouwen)

(NB: vrouwen met een bijstanduitkering of ww waarvan alle kinderen 5 jaar of ouder zijn vallen **niet** onder de groep opvoeders).

Ga in eerste instantie na of de vrouwen tot de bovengenoemde categorieën behoren. Indien ja, stel dan de volgende screeningsvragen:

1a. Geslacht (*niet vragen want is per definitie vrouw*)

1. Man
2. Vrouw

1b. Heeft u vòòr september 1998 een verblijfsvergunning gekregen? (*bij Antillianen vragen of ze zich vòòr 1998 voor de eerste keer gevestigd hebben in Nederland*)

1. Ja => door naar vraag 1c
2. Nee => einde vragenlijst
3. Nvt, want in Nederland geboren of als kind met ouders gekomen => door naar vraag 1c

1c. Wat is uw geboortejaar

19...

⇒ indien voor 1944 of na 1984 einde vragenlijst

Volgende vragen dienen om vast te stellen of het Nederlands van de respondent voldoende is, waardoor scholing niet nodig is.

1h. Heeft u moeite met het lezen van Nederlands?

1. Nooit
2. Soms
3. Vaak
4. Altijd

1i. Heeft u moeite met het voeren van een gesprek in Nederlands?

1. Nooit
2. Soms
3. Vaak
4. Altijd

als 1h en 1i beide nooit zijn => einde vragenlijst
anders door met de vragen uit deel II

DEEL II: TAALVAARDIGHEID EN ERVARINGEN MET TAALCOURSUSSEN

2a. Neemt u deel aan een taalcursus Nederlands?

Leg uit wat we onder een taalcursus verstaan: een cursus onder leiding van een docent, gericht op het leren van Nederlands en met behulp van een cursusmateriaal of methode (leerboek).

1. Ja
2. Nee => vraag 3

2b. Sinds wanneer volgt u deze cursus?

Sinds maand..... 19...

2c. Tot wanneer duurt de cursus?

Tot maand 19...

2d. Waar volgt u deze cursus?

1. ROC in de gemeente Tilburg, afdeling (zie instructie op bijlage)
2. ROC elders
3. Buurthuis
4. Volksuniversiteit
5. Via werkgever
6. Anders, namelijk

3a. Heeft u in het verleden taalcursus(sen) gevolgd?

1. Ja => vraag 3b
2. Nee => *Indien vraag 2a ook met nee is beantwoord door naar vraag 8b, anders naar vraag 3b*

3b. Hoe vaak bent u begonnen met een Nederlandse taalcursus?

1. Eénmaal
2. Tweemaal
3. Meer dan tweemaal

4a. Wanneer heeft u de laatste maal een taalcursus gevolgd?

1. Ongeveer maanden geleden

4b. Waar heeft u de cursus gevolgd?

1. ROC in de gemeente Tilburg, afdeling (zie instructie op bijlage)
2. ROC elders
3. Buurthuis
4. Volksuniversiteit
5. Via werkgever
6. Anders, namelijk

5a. Heeft u deze taalcursus afgemaakt?

1. Ja => door naar vraag 6
2. Nee

5b. Zo nee, waarom niet? (*antwoorden niet opnoemen, meer antwoorden mogelijk*)

1. Geen passende kinderopvang
2. Cursus was te moeilijk
3. Cursus was te makkelijk
4. Cursus sloot niet aan bij wat ik wilde leren
5. Docent was niet goed
6. Ik vond werk
7. Ik werd zwanger
8. Ik moest voor mijn familie zorgen
9. Ik ging verhuizen
10. Ik werd ziek, gezondheidsklachten
11. De school was te ver weg
12. Persoonlijke problemen
13. Anders, namelijk

Eventuele toelichting

Nu volgen enkele vragen over de taalcursus die u heeft gevolgd of nu volgt. Als u zowel nu als in het verleden een cursus hebt gevolgd, moet u voor beide cursussen de vragen beantwoorden. Als u meer cursussen in het verleden hebt gevolgd, dat moet de vragen beantwoorden voor de laatst gevolgde cursus.

6a. Welke taalvaardigheden werden/ worden behandeld? (*meer antwoorden mogelijk, nummer bij juiste antwoord omcirkelen*)

Cursus nu	Cursus in het verleden
1. Spreken, conversatie	1. Spreken, conversatie
2. Lezen	2. Lezen
3. Luisteren	3. Luisteren
4. Schrijven	4. Schrijven
5. Grammatica	5. Grammatica
6. Anders, namelijk	6. Anders, namelijk

6b. Van welke materialen werd/ wordt gebruik gemaakt? (mag opgenoemd worden, meer antwoorden mogelijk)

Cursus nu	Cursus in het verleden
1. Video	1. Video
2. Computer	2. Computer
3. Stencils	3. Stencils
4. Lesboek	4. Lesboek
5. Cassettebandjes	5. Cassettebandjes
6. Anders, namelijk	6. Anders, namelijk

6c. Hoeveel dagdelen per week had/ heeft u les?

Cursus nu	Cursus in het verleden
..... aantal dagdelen aantal dagdelen

Eventuele toelichting bij vraag 6

7a. Gebruikt u wat u in de cursus(sen) heeft geleerd in uw dagelijks leven? Zo ja, kunt u dit toelichten?

1. Nee => naar vraag 7c
2. Ja

7b. In welke situatie gebruikt u het geleerde vooral? (meer antwoorden mogelijk, zorg dat er concrete situaties worden genoemd)

1. Nergens => naar vraag 7c
2. Op het werk
3. Op school van de kinderen
4. In contacten met burens en kennissen/vrienden
5. In contacten met officiële instanties
6. Bij het boodschappen doen
7. Thuis
8. Anders, namelijk

Toelichting 7b

=> door naar vraag 8a

7c. Waarom gebruikt u het geleerde niet in de praktijk? (meer antwoorden mogelijk, laat toelichten)

1. Mijn Nederlands is niet goed genoeg om te gebruiken
2. Ik heb geen contact met Nederlandstaligen
3. Anders, namelijk

Toelichting 7c

8a. Hoe tevreden bent u over de taalcursus die u nu volgt of in het verleden gevolgd heeft (de laatste cursus)?

Cursus nu	Cursus in het verleden
1. Zeer tevreden	1. Zeer tevreden
2. Tevreden	2. Tevreden
3. Niet tevreden, niet ontevreden	3. Niet tevreden, niet ontevreden
4. Ontevreden	4. Ontevreden
5. Zeer ontevreden	5. Zeer ontevreden

Vraag door om toelichting bij vraag 8a.

Toelichting

=> voor respondenten die een taalcursus hebben gevolgd door naar deel III

8b. Waarom heeft u nog niet deelgenomen aan een taalcursus Nederlands? (meer antwoorden mogelijk)

1. Vond het niet nodig/ red me ook zonder Nederlands
2. Geen tijd want ik moest werken
3. Geen tijd want ik moest voor mijn gezin zorgen
4. Mocht geen taalcursus volgen
5. Cursus was te duur
6. Cursus was te ver weg/ niet op de plaats waar ik een cursus wilde volgen
7. Wist niet waar ik een cursus kon volgen/ wist niet hoe ik dat moest regelen
8. Wilde niet opnieuw naar school/ geen zin
9. Sprak al voldoende Nederlands
10. Anders, namelijk

Toelichting (Check of duidelijk is waarom de geïnterviewde geen taalcursus heeft gevolgd Vraag door als alleen een globaal antwoord gegeven is, vermeld bijzonderheden hier)

DEEL III: GEWENSTE KENMERKEN TAALLESSEN EN WERVING

9. Wilt u uw Nederlands verbeteren/ Nederlands leren?

1. Ja => door naar vraag 10
2. Nee

9a. Waarom wilt u uw Nederlands niet verbeteren?

Open vraag. Heel goed doorvragen naar reden. Bij antwoord als 'geen behoefte', vragen waarom niet. Vraag is bedoeld om mensen eruit te selecteren die echt geen behoefte hebben aan taallessen (omdat zij absoluut niet kunnen of willen, bijvoorbeeld in situaties van zware medische of psychische problematiek). Zij hoeven de vragen van deel III en IV niet beantwoorden. Aan mensen die nee zeggen omdat ze bijvoorbeeld geen tijd hebben voor een cursus of denken dat ze het nooit zullen leren worden vraag 10 en verder wel gesteld.

Redenen waarom niet

9b. U geeft aan uw Nederlands te willen verbeteren/ Nederlands te willen leren. Wat is de belangrijkste reden dat u nu geen taalcursus volgt of zich niet heeft aangemeld voor een cursus? (meer antwoorden mogelijk)

1. Ik weet niet waar ik een cursus kan volgen/ ik weet niet hoe ik dat moet regelen
2. Er is een wachtlijst
3. Ik kan geen kinderopvang krijgen
4. Ik heb geen tijd want ik moet voor mijn gezin zorgen
5. Ik mag geen cursus volgen
6. Ik heb geen geld om een cursus te volgen/ ik heb het geld er niet voor over
7. De cursus is te ver weg/ de cursus wordt gegeven op een plaats waar ik niet naar toe wil
8. Ik wil niet opnieuw naar school/ het heeft geen zin
9. Anders, namelijk
10. Nvt, ik volg al een cursus

10. Aan welke kenmerken zou een taalcursus volgens u moeten voldoen?

Eerst als open vraag stellen. Vervolgens de vragen onder het kader doorlopen om alle informatie rond gewenste kenmerken te verkrijgen. Als iemand aangeeft geen taalcursus te willen volgen, maar wel behoefte heeft aan taalonderwijs: aangeven dat het gaat om de eisen waaraan een cursus zou moeten voldoen indien hij wel een cursus zou willen volgen. Als iemand eerder taallessen heeft gevolgd en daarover ontevreden is, kan je dat als inleiding gebruiken. Als iemand denkt hij/zij het nooit zal leren, kan je vragen hoe taallessen gegeven moet worden zodat ze het wel kunnen leren.

--

- 10a. Op welk moment van de dag wilt u het liefst naar een cursus gaan?** (aankruisen welk dagdeel de voorkeur heeft, indien de respondent geen specifieke voorkeur heeft dan kruisje bij 'geen voorkeur'. Als respondent wel voorkeur heeft vragen van hoe laat tot hoe laat. Mogelijk om meer dagdelen aan te kruisen)

Dagdeel	Voorkeur	Begin tijd	Eindtijd
Ochtend			
Middag			
Avond			
Weekend			
Geen voorkeur			

Waarom wilt u op die dagdelen les volgen?

Toelichting

- 10b. Hoeveel dagdelen per week wilt of kunt u taallessen volgen?**

Aantal dagdelen

- 10c. Hoe lang zou u een cursus willen volgen (cursusduur)?**

Aantal maanden:

Zolang als nodig is

- 10d. Waar wilt u het liefst een taalcursus volgen?** (eventueel opnoemen, meer antwoorden mogelijk)

1. Op de taalschool/ ROC
2. Op de school van de kinderen
3. In de moskee/kerk/synagoge
4. In het buurthuis
5. Volksuniversiteit
6. Via werkgever
7. Thuis
8. Anders, namelijk

- 10e. Wat wilt u leren bij de Nederlandse les?** (meer antwoorden mogelijk, eventueel aangeven welke categorieën worden bedoeld)

1. (beter) leren spreken (waaronder ook uitspraak)
2. (beter) leren verstaan/ luisteren
3. Woordenschat (meer woorden leren kennen)
4. Alfabetisatie (voor mensen die ook in eigen taal niet kunnen lezen en schrijven)
5. (beter) leren lezen
6. (beter) leren schrijven (van teksten, brieven, etc.)
7. Grammatica
8. Anders, namelijk.....

10g. Met welk doel wilt u een taalcursus volgen: wat wilt u daarna kunnen? *(meer antwoorden mogelijk, eventueel opnoemen)*

1. Kunnen praten in het Nederlands met buren, leerkrachten, school, in winkels e.d.
2. Kunnen praten met instanties (belastingdienst, gemeentelijke diensten, etc.)
3. Lezen en schrijven op eenvoudig niveau, zoals een briefje voor school schrijven, eenvoudig formulier lezen en invullen, een bericht of advertentie in een huis-aan-huisblad lezen
4. Moeilijke teksten lezen en schrijven (Nederlandse kranten lezen, sollicitatiebrief schrijven, brief aan een instantie)
5. Voldoende taal beheersen om te kunnen werken
6. Kinderen kunnen helpen bij hun huiswerk
7. Zelfstandig kunnen functioneren
8. Anders, namelijk

10i. Heeft u een voorkeur voor de samenstelling van de cursistengroep?

Noem de verschillende aspecten op. Omcirkel het juiste antwoordalternatief:

Alleen mensen van uw eigen **geslacht**?

Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit
------------	-------------	----------------

Alleen mensen uit uw eigen **herkomstland**?

Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit
------------	-------------	----------------

Alleen mensen van ongeveer uw **leeftijd**?

Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit
------------	-------------	----------------

Alleen mensen met ongeveer hetzelfde **opleidingsniveau**

Liever wel	Liever niet	Maakt niet uit
------------	-------------	----------------

10j. Wilt u een cursus volgen waarbij het leren van taal gecombineerd wordt met andere activiteiten, zoals werk, beroepsonderwijs, vrijwilligerswerk? Zo ja, waarmee wilt u het combineren?

1. Alleen taal
2. Met werk
3. Met beroepsopleiding
4. Met opvoedingsondersteuning
5. Anders, namelijk

10k. Is een eigen bijdrage voor een cursus voor u een reden om geen cursus te volgen? Waarom wel of niet?

1. Nee, geen bezwaar
2. Nee, het is juist een stimulans om door te gaan
3. Hangt af van de bijdrage
4. Ja, ik heb geen geld voor een cursus
5. Ja, als de gemeente het belangrijk vindt, moeten zij betalen
6. Anders, namelijk.... ..

Eventuele toelichting bij bovenstaande vragen

11. Via welke instantie krijgt u het liefst informatie over taalonderwijs? *(meer antwoorden mogelijk, eventueel opnoemen)*

informatie via:

1. Moskee/Kerk/Synagoge
2. Arbeidsbureau/CWI
3. Sociale dienst
4. School van de kinderen
5. Zelforganisaties
6. Gemeente
7. Via lokale radio/televisie
8. Buurthuis
9. Anders, nl.

12. In welke taal wilt u informatie krijgen over taalcursussen, in uw eigen taal of in het Nederlands?

1. In eigen taal
2. In Nederlands
3. Maakt niet uit

13. Als u een taalcursus volgt, zou u dan huiswerkbegeleiding willen hebben?

1. Ja
2. Nee

14. Wilt u binnen één jaar een (taal)cursus volgen? *(let op: het gaat er hier dus om of men denkt binnen een termijn van één jaar een cursus te gaan volgen.)*

1. Nee => naar vraag 15a
2. Ja

14a Als u een cursus gaat volgen, heeft u dan ook kinderopvang nodig?

1. Ja
2. Nee = > door naar vraag 15a

14b Naar welke vorm van kinderopvang gaat uw voorkeur uit? *(opnoemen)*

1. Formele kinderopvang via een kinderdagverblijf
2. Opvang van de kinderen op de taalschool/ROC
3. Informele opvang via eigen netwerk
4. Anders, namelijk:

DEEL IV CURSUSBEHOEFTE: INHOUD VAN DE TAALCORSUS

Dit is een belangrijk deel van het onderzoek. De respondenten kunnen hier aangeven met betrekking tot welke onderwerpen ze taal willen leren. Het gaat hierbij dus niet om de taalvaardigheid (spreken of lezen), maar om de inhoud van de taallessen. De onderwerpen worden aangeduid met domein.

15a. Als u (weer) zou deelnemen aan een taalcursus, welke onderwerpen moeten dan in de cursus aan bod komen, zodat u op dat gebied taalvaardiger wordt?

Open vraag. Noteer eerst het spontaan gegeven antwoord in onderstaande tabel (kruisje in kolom 'spontaan genoemd', Je kunt de vraag ook stellen als: Op welk gebied (onderwerp) heeft u moeite met het Nederlands en zou u meer willen leren).

Domein	spontaan genoemd
Wonen	
Werk	
Onderwijssysteem in Nederland	
Eigen opleiding/studie	
Onderwijs kinderen	
Kinderen en opvoeding	
Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie	
Gezondheid	
Verkeer en vervoer	
Cultuur, maatschappij en vrije tijd	
Geldzaken en belastingen	
Ouder worden in Nederland	
Anders, namelijk:	

Noem nu de nog niet spontaan genoemde domeinen en vraag:

15b. Vindt u het belangrijk dat de taalcursus gericht is op(nog niet spontaan genoemde domeinen noemen), zodat u op dat gebied taalvaardiger wordt?

Vul in de rechterkolom in van de tabel 'ja' of 'nee' in.

Domein	belangrijk na noemen domein? ja/nee
Wonen	
Werk	
Onderwijssysteem in Nederland	
Eigen opleiding/studie	
Onderwijs kinderen	
Kinderen en opvoeding	
Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie	
Gezondheid	
Verkeer en vervoer	
Cultuur, maatschappij en vrije tijd, omgaan met Nederland	
Geldzaken en belastingen	
Ouder worden in Nederland	
Anders, namelijk:	

15c. Welke **drie** onderwerpen (dat wil zeggen domeinen!) zijn van de in de vorige vraag genoemde domeinen voor u de belangrijkste voor een taal cursus, zodat u op die gebieden taalvaardiger wordt?

- 1.
- 2.
- 3.

*Nu doorvragen over die **maximaal drie domeinen** (zie bovenstaand lijstje) die de geïnterviewde belangrijk vindt! Elk domein is onderverdeeld in een aantal onderwerpen. Probeer te achterhalen welke specifieke onderwerpen men belangrijk vindt voor een taal cursus. De vragen worden alleen open gesteld. De interviewer mag wel wat helpen. Geef bij verschillende respondenten verschillende voorbeelden*

WONEN

U heeft het domein WONEN genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met WONEN te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Taal die je nodig hebt om een huis te krijgen</i>	
a.	een huis kopen (hypotheek, makelaars, notaris, overdrachtsbelasting, etc.)
b.	een huis huren (rechten en plichten als huurder w.o. huursubsidie, woonvergunningen, woningbouwverenigingen)
c.	zoeken naar woonruimte en urgentie
d.	mogelijkheid tot weigeren aangeboden woonruimte
<i>Taal die je nodig hebt om voorzieningen voor een woning te regelen</i>	
e.	nutsbedrijven (regelen van water, gas en licht, postverzending)
f.	omgaan met water, gas en licht (meters, controle, kosten, risico's)
g.	telefoon (aanvragen, kosten, bellen, kaarten, achterhalen telefoonnummer, gespecificeerde nota's)
h.	belangrijke telefoonnummers
i.	radio en tv (kabelaansluiting aanvragen, kosten)
j.	afval (gemeentereiniging, scheiding, gevaarlijke stoffen, sancties, verantwoordelijkheden)
<i>Overig</i>	
k.	huisregels
l.	buurt en buurtvoorzieningen (winkels, buurthuizen)
m.	anders

WERK

U heeft het domein WERK genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met WERK te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Taal die nodig is voor het vinden van werk</i>	
a. de advertenties in de krant selecteren	
b. zoeken op het internet	
c. sollicitatieprocedures (brief schrijven, gesprek voeren)	
d. referentie door een ander bedrijf	
e. inschrijven bij een uitzendbureau of bij het arbeidsbureau	
f. rechten en plichten voor werkzoekenden	
g. weten hoe informatie te vinden over het zoeken naar werk	
<i>Taal rond een eigen bedrijf</i>	
h. voorwaarden voor starten eigen bedrijf	
<i>Overig</i>	
i. waarde van niet in Nederland behaalde diploma's, hoe te laten erkennen	
j. anders, namelijk	

ONDERWIJSSYSTEEM IN NEDERLAND

U heeft het domein ONDERWIJSSYSTEEM IN NEDERLAND genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met ONDERWIJSSYSTEEM IN NEDERLAND te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Taal met betrekking tot de organisatie van het onderwijs</i>	
a. onderwijssysteem in Nederland (Montessori-onderwijs, vrije school, Daltononderwijs etc. Openbaar en bijzonder (katholiek, protestants, islamitisch)	
b. voorschoolse opvang	
c. basisonderwijs en speciaal onderwijs	
d. voortgezet (speciaal) onderwijs	
e. beroepsonderwijs	
f. volwassenenonderwijs	
<i>Overig</i>	
g. studiekosten	
h. leerplicht en sancties	
i. afbakening taken onderwijs versus opvoeders/ ouders/ voogd	
j. straffen binnen het onderwijs (nablijven, van school sturen, strafregels, etc)	
k. anders	

EIGEN OPLEIDING/STUDIE

U heeft het domein EIGEN OPLEIDING/STUDIE genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met EIGEN OPLEIDING/STUDIE te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Taal mbt tot het verkrijgen van informatie over opleidingen</i>	
a.	hoe informatie te krijgen over een opleiding/studie
b.	hoe een passende opleiding/studie te vinden
c.	benodigde vooropleiding
d.	hoe men zich moet inschrijven
e.	aansluiting tussen taalcursussen en beroepsopleidingen
f.	waarde van diploma's van Nederlandse beroepsopleidingen
g.	locaties en duur van opleidingen
h.	individuele opleidingsmogelijkheden
i.	opleidingen in combinatie met werk
<i>Taal rond financiering</i>	
j.	hoe op te zoeken of men een beurs kan krijgen
k.	leren met een uitkering
<i>Taal rond sociale vaardigheden</i>	
l.	hoe contacten te leggen met medestudenten/docenten
<i>Overig</i>	
m.	kennis over opleidingen met algemeen vormende vakken (aardrijkskunde, geschiedenis, rekenen, etc.)
n.	kennis op het gebied van maatschappijleer, politiek, etc.
o.	anders

ONDERWIJS KINDEREN

U heeft het domein ONDERWIJS KINDEREN genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met ONDERWIJS KINDEREN te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Taal rond de organisatie van het onderwijs</i>	
a.	kwaliteit van het onderwijs
b.	didactische werkwijze
c.	lesmateriaal
d.	leerplicht en sancties
e.	afbakening taken onderwijs versus opvoeders/ouders/voogd
f.	straffen door leerkracht (nablijven/ van school sturen)
g.	blijven zitten
h.	leerplicht (ook partieel)
<i>Taal mbt tot studiefinanciering</i>	
i.	studiefinanciering

Taal mbt tot keuzen rond het onderwijs

j. studie en schoolkeuze, (cito-toets/advies voortgezet onderwijs)

Taal mbt tot activiteiten op school

k. huiswerk, spreekbeurt, huiswerkklassen, huiswerkhulp

l. klassendienst

m. schoolfeestjes

n. schoolreisjes/ werkweek/ schoolkamp

o. (school)bibliotheek

p. peuterspeelzaal

q. gymnastiek/zwemmen/douchen

r. participatie op school, ouderraad, medezeggenschapsraad

s. ouderavonden

t. overblijven/overblijfmoeders/ lunchpakket/ schoolmelk

u. schoolarts/ schooltandarts

v. anders, namelijk

KINDEREN EN OPVOEDING

U heeft het domein KINDEREN EN OPVOEDING genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met KINDEREN EN OPVOEDING te maken hebben u meer taal wilt leren?

Onderwerp
genoemd

Taal rond opvoeding

a. opvoeding en corrigeren

Instanties rond kinderen

b. Kinderopvang (crèches, peuterspeelzalen)

c. Bevallens, consultatiebureaus, verloskundige

d. Kinderbijslag (voorwaarden, hoe aanvragen ed)

Taal rond vrijetijd

e. vrije tijdsbesteding (clubs, bij vriendjes spelen/logeren, speelgoed kopen en kiezen, bibliotheek, spelletjes, speltheek)

f. fiets

g. kleding

h. zwembad

i. anders

SOCIALE EN JURIDISCHE ZAKEN/ VERBLIJFSSITUATIE

U heeft het domein SOCIALE EN JURIDISCHE ZAKEN/ VERBLIJFSSITUATIE genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met SOCIALE EN JURIDISCHE ZAKEN/ VERBLIJFSSITUATIE te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
a.	rechten en plichten verblijfsrechtelijke status (oa ten aanzien van werk en studie) en weten waar de informatie hierover te vinden is
b.	inhoud van de vreemdelingenwet
c.	vergunning tot vestiging, voor- en nadelen, regels
d.	naturalisatie (voor- en nadelen; waar aan te vragen, hoe werkt procedure; welke voorwaarden)
e.	bevolkingsregister, burgerlijke stand (functie, werkwijze, registratie)
f.	identificatieplicht (bekendheid met regels omtrent identificatie)
g.	gezinshereniging
h.	belangenorganisaties en zelforganisaties (nut, lid worden, kosten e.d.)
i.	gebruik tolkencentrum
j.	juridische hulp
k.	sociale en burgerraadsliden
l.	sociale zekerheid (ziekte, uitkeringen, rechten en plichten uitkeringstrekkenden, bijzondere bijstand, ed), AOW, WAO
m.	rechten en plichten als consument (betalingen, garanties, ruilen, etc)
n.	verzekeringen (soorten, nut, kosten, etc)
o.	huwelijk
p.	echtscheiding
q.	anders

GEZONDHEID

U heeft het domein GEZONDHEID genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met GEZONDHEID te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
a.	eten (gezonde voeding, afvallen, diëten)
b.	ziekte (artsbezoek, recepten, eerste hulp, medicijnen, seksueel overdraagbare aandoeningen)
c.	instellingen voor gezondheidszorg (apotheken, tandartsen, mondhygiënist, diëtisten, consultatiebureaus, jeugdgezondheidszorg, gezinszorg, crisisopvang, RIAGG, verslavingszorg, blijf van mijn lijf huizen)
d.	ziektenkostenverzekering
e.	geboortebeperving, zwangerschap
f.	anders

VERKEER EN VERVOER

U heeft het domein VERKEER EN VERVOER genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met VERKEER EN VERVOER te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
a. openbaar vervoer	
b. verkeersregels/veilig verkeer	
c. gebruik vervoersmiddelen (fiets, brommer, motor, auto, bus)	
d. aan vervoersmiddelen gestelde eisen (rijbewijs, veiligheid, APK)	
e. pech onderweg	
f. anders	

(NEDERLANDSE)CULTUUR, MAATSCHAPPIJ EN VRIJE TIJD

U heeft het domein (NEDERLANDSE)CULTUUR, MAATSCHAPPIJ EN VRIJE TIJD genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met (NEDERLANDSE)CULTUUR, MAATSCHAPPIJ EN VRIJE TIJD te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
a. de Nederlandse cultuur, gewoonten en gebruiken, humor	
b. omgangsregels in Nederland (beleefdheid, privé, in contacten met officiële instellingen, bij begrafenissen, geboortes, etc.)	
c. hoe te communiceren met instanties	
d. lokale zelforganisaties	
e. Nederlandse geschiedenis, cultuur, kunst	
f. Nederlandse maatschappij (koningshuis, politiek)	
g. Natuur(bescherming) en milieu in Nederland	
h. Religie in Nederland	
i. Informatie over eigen woonplaats (uitgaansmogelijkheden, kunst, cultuur)	
j. Clubs en verenigingen (sport, spel, muziek, etc.)	
k. Vrijwilligerswerk	
l. Sociaal-culturele activiteiten	
m. Vakantie (kamperen, uitstapjes, etc)	
n. wat doen Nederlanders in hun vrije tijd? (met en zonder kinderen)	
o. anders	

GELDZAKEN EN BELASTING

U heeft het domein **GELDZAKEN EN BELASTING** genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met **GELDZAKEN EN BELASTING** te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
<i>Geldzaken</i>	
a. bank en giro	
b. storten, overmaken, acceptgiro's, pinnen, etc.	
c. budgetteren	
d. de Euro	
e. lenen, rente	
f. sparen	
g. postorderbedrijven	
<i>Belastingen</i>	
h. het belastingstelsel	
i. sofi-nummer (hoe aan te vragen, waarvoor nodig)	
j. hoe een belastingformulier in te vullen en hulp daarbij	
k. rechten en plichten ten aanzien van belasting (teruggave, naheffingen, termijnbetalingen, etc)	
l. regionale belastingen en heffingen (waarvoor, rechten en plichten, kwijtschelding, etc)	
m. anders	

OUDER WORDEN IN NEDERLAND

U heeft het domein **OUDER WORDEN IN NEDERLAND** genoemd. Kunt u aangeven met betrekking tot welke specifieke onderwerpen die met **OUDER WORDEN IN NEDERLAND** te maken hebben u meer taal wilt leren?

	Onderwerp genoemd
a. woonvoorzieningen voor ouderen (bejaardentehuizen)	
b. kortingen voor ouderen	
c. uitkeringen	
d. anders	

DEEL V BEHOEFTE AAN ANDERE CURSUSSEN
16. Wilt u een andere cursus of opleiding dan een taalcursus volgen?

1. Ja
2. Nee => door naar 17

16a Zo ja, wat voor een soort cursus wilt u graag volgen? Meer antwoorden mogelijk. Goed doorvragen

1. Opvoedingsondersteuning
2. Beroepsopleiding => specificeer bij de toelichting
3. Creatieve cursus
4. Sportieve cursus
5. Basisinformatica
6. rekenen
7. Anders namelijk...

<i>Toelichting</i>

	Cursus1, namelijk	Cursus2, namelijk	Cursus3, namelijk
16b in welke taal wilt u die cursus volgen	1. In het Nederlands 2. In de eigen taal 3. Anders, namelijk	1. In het Nederlands 2. In de eigen taal 3. Anders, namelijk	1. In het Nederlands 2. In de eigen taal 3. Anders, namelijk

	Cursus1, namelijk	Cursus2, namelijk	Cursus3, namelijk
16c Waar zou u zo een cursus willen volgen? (meer antwoorden mogelijk)	1. Op het ROC 2. School van de kinderen 3. In de Moskee/ Kerk/Synagoge 4. Bij een zelf-organisatie 5. In het buurthuis 6. Anders, nl.	1. Op het ROC 2. School van de kinderen 3. In de Moskee/ Kerk/Synagoge 4. Bij een zelforga- nisatie 5. In het buurthuis 6. Anders, nl	1. Op het ROC 2. School van de kinderen 3. In de Moskee/ Kerk/Synagoge 4. Bij een zelf-organisatie 5. In het buurthuis 6. Anders, nl

16d. Via welke instantie wilt u het liefst informatie krijgen over cursussen? (meer antwoorden mogelijk)

informatie via:

1. Moskee/Kerk/Synagoge
2. Arbeidsbureau/CWI
3. Sociale dienst
4. School van de kinderen
5. Zelforganisaties
6. Gemeente
7. Via lokale radio/televisie
8. Buurthuis
9. Anders, nl.

16e. In welke taal wilt u het liefst informatie krijgen, in uw eigen taal of in het Nederlands?

1. In eigen taal
2. In Nederlands
3. Maakt niet uit

DEEL VI PERSOONLIJKE GEGEVENS GEÏNTERVIEWDE**18 Wat is uw burgerlijke staat:**

1. Alleenstaand
2. Gescheiden
3. Gehuwd/samenwonend
4. Weduwe of weduwnaar

19 Hoeveel thuiswonende kinderen heeft u? Wat is de leeftijd van het oudste en jongste thuiswonende kind?Aantal thuiswonende kinderenLeeftijd jongste thuiswonende kindLeeftijd oudste thuiswonende kind

20 Uit welk land komt u?

1. Marokko
2. Turkije
3. Nederlandse Antillen
4. Somalië
5. Anders, namelijk

21 Welke taal spreekt u thuis het meest? (maximaal twee antwoorden)

1. Nederlands
2. Marokkaans Arabisch
3. Berber
4. Turks
5. Papiamentó
6. Somalisch
7. Anders, namelijk

22 Wat is uw hoogst afgeronde opleiding in het land van herkomst:

1. Geen (analfabeet)
2. Basisonderwijs
3. Mavo-niveau, vbo-niveau (maximaal 3 jaar voortgezet onderwijs)
4. Havo/vwo-niveau, mbo-niveau (tenminste 3 jaar voortgezet onderwijs)
5. Hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs

23 Opleiding in Nederland:

1. Geen
2. Volwasseneneducatie (BE of VAVO taal)
3. Voortgezet onderwijs
4. Middelbare beroepsopleiding
5. Hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs

23a. Heeft u naast de zorg voor uw kinderen (voor opvoerder)/ naast uw uitkering (werkloze oudkomers) betaald werk?

1. Ja => door naar vraag 23b
2. Nee => door naar vraag 24

23b. Hoeveel uur per week werkt u?

1. uur
 2. wisselend, maar tenminste uur
- ⇒ door naar vraag 24

24 In welk jaar bent u in Nederland komen wonen?

In:

25 Wie wonen er in uw directe omgeving? (één antwoord)

1. Vooral Nederlanders
2. Vooral mensen uit verschillende herkomstlanden (incl. Nederlanders)
3. Vooral mensen uit uw eigen herkomstland

26 Met welke mensen heeft u veel contacten?

1. Alleen of vooral met mensen uit de eigen etnische groep
2. Vooral met mensen uit de eigen etnische groep en andere etnische groepen
3. Zowel met Nederlanders als met mensen uit de eigen groep
4. Vooral met Nederlanders
5. Zowel met Nederlanders, met mensen uit eigen groep en andere etnische groepen

27 Bent u lid van een vereniging? Welke? (het gaat hierbij zowel om sportvereniging, politieke organisatie, religieuze organisatie etc)

1. Nee
2. Ja, namelijk.....

**28 Heeft u nog opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst of over dit onderwerp?
Zo ja, welke zijn dit?**

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Interesse voor cursussen

(apart formulier voor respondenten die hebben aangegeven dat een cursus willen gaan volgen of duidelijke behoefte daaraan hebben)

U heeft aangegeven dat u belangstelling heeft voor het volgen van een cursus. Wilt u uw naam en adres opgeven zodat de gemeente op een later moment contact met u op kan nemen voor het geven van informatie en dergelijke. Uw naam wordt niet in verband gebracht met de antwoorden die u heeft gegeven.

BIJLAGE 2:
Belangrijkste domein naar (sub)doelgroep

	Werklozen %	Marok. werkloos %	Turkse werkloos %	Antil. werkloos %	Som. werkloos %
	N=87	N=19	N=25	N=18	N=25
Gezondheid	48	63	48	17	60
Onderwijs kinderen	21	26	44	6	4
Werken	43	47	48	22	48
Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie	23	32	28	22	12
Geldzaken en belastingen	21	11	16	50	12
Kinderen en opvoeding	18	47	0	17	16
Cultuur, maatschappij en vrije tijd	22	5	32	11	32
Onderwijssysteem in Nederland	16	16	20	0	24
Eigen opleiding/studie	15	0	24	11	20
Wonen	21	21	28	22	12
Ouder worden in Nederland	13	16	0	22	16
Verkeer en vervoer	2	0	8	0	0

	Opvoeders %	Marok. opv. %	Turkse opv. %	Antil. opv. %	Som. opv. %
	N=92	N=25	N=25	N=17	N=25
Gezondheid	57	56	84	24	52
Onderwijs kinderen	51	56	80	18	40
Werken	24	8	8	53	36
Sociale en juridische zaken; verblijfssituatie	35	32	20	65	32
Geldzaken en belastingen	26	36	12	53	12
Kinderen en opvoeding	25	32	32	12	20
Cultuur, maatschappij en vrije tijd	20	20	24	24	12
Onderwijssysteem in Nederland	22	20	0	6	56
Eigen opleiding/studie	17	8	12	35	20
Wonen	12	16	12	6	12
Ouder worden in Nederland	7	8	4	6	8
Verkeer en vervoer	2	8	0	0	0

